

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSKOND
AJAKIRJANDUSE JA KOMMUNIKATSIOONI OSAKOND

Infoühiskonna kajastamine Eesti Päevalehes ja Postimehes

Bakalaureusetöö

Koostaja:

Laur Kanger

Ajakirjandus ja suhtekorraldus III

Juhendajad:

Pille Pruulmann-Vengerfeldt, MA

Ragne Kõuts-Klemm, MA

Metoodikaalne konsultant:

Veronika Kalmus, PhD

TARTU

2005

SISUKORD

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	4
1.1 Mõned infoühiskonna definitsioonid.....	4
1.2 Frank Websteri kriitika peamistele infoühiskonna defineerimisviisidele.....	5
1.3 Manuel Castells. Uuritava piiritlemine.....	7
1.4 Mõned võimalused infoühiskonda uurida.....	8
2. Uurimisküsimused ja hüpoteesid	10
2.1 Uurimisküsimused	10
2.2 Hüpoteesid	10
3. Uurimismeetodid	11
3.1 Pilootuuring. Otsingumootorid.....	11
3.2 Kontentanalüüs.....	12
3.3 Mõnede kodeerimiskategooriate selgituseks ja põhjenduseks.....	13
4. Tulemuste esitus.....	18
4.1 Teksti üldparameetrid.....	18
4.2 Teksti tunnused väljaande taustal.....	18
4.3 Teksti sisulised tunnused.....	20
4.3.1 Lähenemised infoühiskonnale Websteri järgi.....	21
4.4 Teksti positsioneeritus ja tunnetuslikud aspektid.....	30
5. Järeldused.....	33
5.1 Hüpoteeside paikapidavus.....	33
5.2 Mitmesuguseid raskusi infoühiskonna uurimisel.....	34
5.3 Meedia arusaam infoühiskonnast, võrdlus teooriaga. Soovitusi edasiseks.....	35
Kokkuvõte.....	37
Summary.....	38
Lisad.....	39
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	39
Lisa 1 – kontentanalüüsi kodeerimisjuhend.....	40
Lisa 2 – kontentanalüüsi kodeerimistabel.....	44
Lisa 3 – kontentanalüüsi tulemuste koondtabel.....	51

SISSEJUHATUS

Käesolev töö vaatab infoühiskonna kajastamist Eesti Päevalehes ning Postimehes aastatel 2002-2004. Valimi moodustasid 42 teksti EPList ning 46 teksti Postimehest.

Algselt oli töö teemaks mitte info-, vaid e-ühiskonna kajastamise vaatlus. Peale teooriaga tutvumist ning Linnar Viigiga konsulteerimist pidasin aga otstarbekaks terminist “e-ühiskond” loobuda. Põhjusi on kaks: esiteks tegeleb teooria e-ühiskonna mõistega tunduvalt vähem kui terminiga “infoühiskond”; teiseks näivad e-ühiskonna definitsioonid ja tähendused infoühiskonnast veel laialivalguvamad olevat.

Minu uurimuse eesmärgiks oli leida, kuidas kajastavad väljaanded infoühiskonda: millele asetavad sellest rääkides rõhu, millise infoühiskonna definitsiooni võib üldse meediakajastusest leida (siinkohal ei pea ma rangelt silmas ainult mõiste “infoühiskond” kasutamist meedias, vaid ka mitmesuguse temaatika, rõhuasetuse jms. meediatekste, mis kõik kokku pakuvad võimaluse üldistavaks definitsiooniks).

Infoühiskonna määratlemisel võtsin aluseks Frank Websteri kontseptsiooni. Viimases eristatakse infoühiskonna defineerimisel viis dimensiooni – tehnoloogiline, majanduslik, kultuuriline, elukutsealane ja ruumiline. Et aga mõiste “infoühiskond” laia ulatust kuidagi kitsendada, ühendasin need kategooriad uuritava määratlemisel Manuel Castellsi teooriaga.

Üldpildi loomiseks kasutasin kontentanalüüsi meetodit. Arendamiseks ning laiendamaks kontentanalüüsist selgunut (temaatika osas), kasutasin seejärel kvalitatiivset analüüsi.

Termini “infoühiskond” meediakasutusega autorile teadaolevalt ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas keegi tegelenud pole. Seega sattusin mõnevõrra üllatuslikult mitmetele teoreetilistele ning metodoloogilistele raskustele – nende igakülgne vaatlemine ning adekvaatne, ammendav ja piisav lahendamine nõuaks antud töö paisutamist mitmekordseks. Veel enam: pigem nõuaks see omaette teadustööd. Seega piirdun oma töös enamasti mainitud kitsaskohtade kätte näitamisega.

Töö esimeses osas vaatan infoühiskonna käsitlemise erinevaid teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti. Sellele järgneb uurimisküsimuste ja hüpoteeside püstitus ning metoodika kirjeldus. Seejärel esitan uurimistulemused ja nende põhjal tehtud järeldused.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHA

Selles peatükis annan ülevaate võimalustest infoühiskonda defineerida ning puudujääkidest olemasolevates definitsioonides. Samuti püüan erinevaid lähenemisi kombineerides käesoleva teadustöö uurimisala piiritleda.

1.1 Mõned infoühiskonna definitsioonid

Termin “infoühiskond” näib olevat muutunud osaks igapäevasest kõnepruugist. Nii meedia, poliitikud kui ka rahvusvahelised organisatsioonid kasutavad seda mõistet tihti. Seejuures eeldatakse ilmselt, et kuulajad jagavad mõiste kasutajatega samu arusaamu. Lähema vaatluse korral selgub aga, et infoühiskonna mõistel niivõrd ühest tähendust polegi.

Euroopa Liidu veebilehekülje “Summaries of legislation” sõnastik pühendab infoühiskonna defineerimisele kolm lõiku, samastades infoühiskonna peamiselt uute info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatega (edaspidi IKT). Infoühiskonna ilminguteks on definitsiooni kohaselt “info elektroonilisel teel vahetamise universaalne kasutus, konvergens digitaalsete tehnoloogiate suunas, interneti eksponentsiaalne kasv ning telekommunikatsiooniturgude avamine” (Euroopa Liit 2005: http://europa.eu.int/scadplus/glossary/information_society_en.htm).

OECD e-valitsuse projekt defineerib infoühiskonda veidi lühemalt, kuid see-eest laiemalt: infoühiskonna näol on tegemist ühiskonnaga, mis “kasutab ulatuslikult infovõrgustikke ning IKTD, tootes suures ulatuses informatsiooni- ja kommunikatsiooniprodukte ja –teenuseid” (OECD 2005: [http://webdomino1.oecd.org/COMNET/PUM/egovproweb.nsf/viewHtml/index/\\$FILE/glossary.htm](http://webdomino1.oecd.org/COMNET/PUM/egovproweb.nsf/viewHtml/index/$FILE/glossary.htm)). Mõlema definitsiooni puhul paistab koheselt silma see, et nendes sisalduvad n-ö alamõisted (näiteks infovõrgustik) on iseenesest kohati sama hägusad kui infoühiskonna enda tähendus.

Denis McQuail märgib, et infoühiskonna mõiste “võtsid kasutusele sotsiaalteadlased, poliitikud ja ajakirjanikud, pidades seda kohaseks sellise ühiskonna kirjeldamiseks, milles me elame” (McQuail 2003: 110). McQuail viitab infoühiskonnale kui kaasaja eneseteadvuse osale ning võimalikule uuele maailmavaatele (McQuail 2003).

Infoühiskonna mitmetähenduslikkust ja just nimelt nende tähenduste endi hägusust rõhutavad ka Pille Vengerfeldt ja Pille Runnel. Siiski leiavad nad, et “vaieldamatult on

infoühiskonna mõiste seotud siiski informatsiooni ja teadmiste osatähtsuse suurenemisega sotsiaalsetes, kultuurilistes ja majanduslikes protsessides” (Vengerfeldt & Runnel 2004: 7).

On näha, et praktikas valmistab infoühiskonna defineerimine suuri raskusi, seda enam, et ühtset “algstandardit” sellel mõistel polnud. Siin tuleb pöörduda teoreetikute poole – ehk on nemad välja töötanud ühtse, vettpidava ja kriitikat taluva kontseptsiooni? Frank Webster näitab, et vastus on eitav.

1.2 Frank Websteri kriitika peamistele infoühiskonna defineerimisviisidele

Webster keskendub infoühiskonna mõiste kritiseerimisel algselt defineerimisviiside jaotusele. Erinevatest defineerimisviisidest eristab ta viis peamist suunda. Need on:

- tehnoloogiline
- majanduslik
- elukutsealane
- ruumiline
- kultuuriline (Webster 1995)

Tehnoloogiline suund rõhutab, et “läbimurded informatsiooni töötlemises, säilitamises ja edastamises on viinud infotehnoloogiatega kasutamiseni pea kõikjal ühiskonnas” (Webster 1995: 7). Webster leiab, et see fakt iseenesest ei saa olla infoühiskonna defineerimise aluseks, kuna vastamata jäävad küsimused: a) kuidas infotehnoloogia hulka mõõta? b) kui palju peab ühiskonnas üldse olema infotehnoloogia, et seda infoühiskonnaks lugeda (Webster 1995)?

Majanduslik lähenemine üritab infoühiskonda defineerida fakti kaudu, et järjest suurema osa majandusest moodustavad infotööstus ja -majandus. Jällegi on raske määrata punkti, millest alates peaks industriaalühiskonnast saama infoühiskond. Lisaks sellele on peituvad kategooriates, mille alusel infosektoris kuulujaid määratakse, kategoriseerija enda väärtushinnangud. Niisamuti pole kõik majandusharud infoühiskonna jaoks võrdse tähtsusega, kuigi statistika seda eeldab (Webster 1995).

Üks infoühiskonna defineerimise suundadest rõhutab muutust elukutsete osakaalus. Nimelt väidavad selle suuna esindajad, et infoühiskond saavutatakse siis, kui ühiskonnas on ülekaalus infotöötajate tegelevad isikud. Paraku on siingi “infotöötajaks” lahterdamine suuresti kategoriseerija enda väärtushinnanguil põhinev (rangelt võttes peaks näiteks raudteeülesõidul

tõkkepuud langetav inimene infotöötajaks klassifitseeruma). Lisaks ei erista kategoriseerijad infoga rohkem või vähem seotud töötajate tähtsust (Webster 1995).

Ruumiline lähenemine keskendub informatsioonivõrgustikele. Seda võrreldakse sageli elektrivõrguga – eri tasanditel ja erinevatesse geograafilistesse punktidesse sirutuvad informatsioonivõrgustikud loovad infoühiskonna. Kriitiliselt märgib Webster siin, et keegi pole suutnud määrata, kui palju ja missuguse kiirusega peaks selles võrgustikus infot liikuma, et ühiskonda just nimelt infoühiskonnaks lugeda (Webster 1995).

Viimase, kultuurilise lähenemise aluseks on tähenduste hulga suurenemine. Infoühiskonna tunnuseks on suure hulga kommunikeeritavate, ent tähenduseta sõnumite olemasolu (Poster, Webster 1995, kaudu), täpsemalt: selle hulga järk-järguline suurenemine. Infoühiskonna kultuurilise defineerimisviisi puuduseks on just selle raskestimõõdetavus – lisaks ei suuda kultuurilise lähenemisviisi pooldajad infoühiskonnale selget ja ühest definitsiooni anda.

Kõiki neid lähenemisviise ühendab üks oluline tunnusjoon: kõik keskenduvad infoühiskonna kvantitatiivsetele omadustele. Seejuures paistavad teoreetikud arvavat, et kvantitatiivsed muutused iseenesest viivad kuidagi uue kvalitatiivse tasandini, infoühiskonnani. Websteri arvates tuleks infoühiskonna defineerimisel lähtuda eelkõige siiski kvalitatiivsetest muudatustest, kuna kvantitatiivne andmestik ei arvesta mitte sõnumite tähendust, vaid ainult nende hulka.

Kuigi Websteri poolt veenvalt kritiseeritud, omab minu käesoleva uurimuse jaoks tähtsust just nimelt eelnimetatud defineerimisviiside kategoriseeritus ise. Pole alust uskuda, et meedia kasutatud infoühiskonna kategoriseerimisviisid teoreetikute pakutust oluliselt erineksid – kategooriate laiuski aitab sellele kaasa – pigem on küsimus selles, missuguseid lähenemisi meedia eelistab.

Henrik Veenpere väitel võib aga “Websteri väiteid omakorda kritiseerida kui “intellektuaalset tähenärimist”.” (Veenpere 2004: 19). Vaidleb ju Webster eelkõige definitsioonide sisu ning selle vastu, kas praegust ühiskonda tuleks nimetada infoühiskonnaks või mitte. Sugugi mitte sama suurel määral ei sea ta kahtluse alla tähele pandud muutusi.

Kui Veenpere töö tegeles Eesti riigi infopoliitikaga, siis selle juures polnud võib-olla infoühiskonna ühene definitsioon tõesti hädatarvilik. Kuid kui me räägime infoühiskonna kajastamisest ajalehtedes, ei ole meil kasu tõdemusest, et mingisugused muudatused toimunud on – isegi kui teoreetikutel pole välja pakkuda ühest infoühiskonna definitsiooni, peaks nende pakutut kasutama uuritava ala piiritlemiseks. Sõltub ju paraku uuringutulemus vältimatult ka uurija enda viisist infoühiskonna mõistet teooria alusel paika panna.

Niisiis on üsna ilmne, et infoühiskonna mõiste osas teoreetikute seas üksmeel puudub. Huvitaval kombel maadleb analoogilise probleemiga mõistet “massikommunikatsioon” defineerida püüdes ka Denis McQuail. Ta leiab, et ametliku ning abstraktse definitsiooni asemel võiks kasutada lihtsat “See, mis inimesed arvavad selle olevat.” (McQuail 2003: 8). Veidi tautoloogiliselt võib seega väita, et infoühiskond meedias on see, mille meedia arvab ta olevat. Nii kõrvaldaksime küll probleemi täpse definitsiooni leidmise osas, kuid selge pole see, kuidas uuritav ala piiritleda.

1.3 Manuel Castells. Uuritava piiritlemine

Üheks mõjukamaks infoühiskonna teoreetikuks peetakse tänapäeval Manuel Castellsi. Pekka Himaneniga kahasse kirjutatud raamatus “The Information Society and the Welfare State: the Finnish Model” (2002) vaatlleb Castells sissejuhatuses infoühiskonna defineerimist infovõrgustike kontseptsioonist lähtuvalt.

Kuigi mõjutatud kohalikest eripäradest (nt. USA, Singapuri ja Soome erinevad infoühiskonnamudelid), on infoühiskonnal üle maailma ühiseid jooni. Castellsi arvates on infoühiskonna aluseks “informatsionalism” – kõik põhilised inimtegevuse liigid põhinevad infotehnoloogial, on organiseeritud infovõrgustikesse ning keskenduvad info (sümbolite) töötlemisele (Castells & Himanen 2002). Näiteks organiseerivad firmad oma hierarhia vertikaalsest pigem horisontaalseks ning tegutsevad reaalajas, et võimalikult paindlikult kliendi soovidele vastu tulla.

Aga kust siis otsida infoühiskonda? Sest uuritav ala tuleb ikkagi kuidagi piiritleda. Lahendust näen siin Websteri toodud kategooriate ning Castellsi nägemuse ühendamisest (kuigi Websteri järgi kuulub ka Castells ise infoühiskonna ruumilise lähenemisviisi pooldajate hulka. Samas on Castellsi teooria plussiks on see, et kuigi rõhuga tehnoloogial ning majandusel, on ta kontseptsioon piisavalt lai (või just ähmane), et infoühiskonna defineerimise juures ka teisi mitte välistada).

Infoühiskonna piiritlemisel võtsin vaatluse alla eelkõige need infovõrgustikud, mille areng on infotehnoloogiaga väga tihedalt seotud – peamiselt siis internet ning mobiilside. Teised võrgustikud (raadio, televisioon jne) tulid arvesse vaid siis, kui nendega oli seotud mõni infotehnoloogiliselt uuenduslik element (nt internetiteleviseioon, veebiraadiod). Websteri kategooriaid aga kasutasin selleks, et vaadelda, millise rõhuga neid võrgustikke ja nende

elemente kajastatakse: kas tekstid räägivad infovõrgustikest rõhuga infotöötajatel, infrastruktuuril vms.

1.4 Mõned võimalused infoühiskonda uurida

Kuna infoühiskond on juba mitmetahuline mõiste, tähendab see ühtlasi, et selle erinevate aspektide uurimiseks on mitmesuguseid indekseid, mis võtavad laialdasel hulgal arvesse erinevaid indikaatoreid. Tutvustan siinkohal lühidalt neist kahte.

Maaailma Majandusfoorum kasutab oma mõõtmistes võrgustiku valmisoleku indeksit. Tegu on mitmesuguste võrgustiku eri parameetride (nt ligipääs, võrgumajandus) arvesse võtvate indikaatorite kogumiga. Indeks jaguneb peamiselt kolmeks osaks: a) keskkond (tegeleb turuga, keskkonna iseloomuga ning infrastruktuuriga b) valmisolek (vaatleb indiviidide, äri- ning valitsussektori valmisolekut) c) kasutus (tegeleb täpselt samade sektoritega teisest aspektist). Sellise indeksi järgi on Eesti suhteliselt kõrgel kohal valitsusega seotud näitajate ning madalal kohal infrastruktuuriga seotud näitajate puhul (Vengerfeldt & Runnel 2004).

Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liit kasutab infoühiskonna uurimiseks digitaalse ligipääsu indeksit. See uurib interneti nii ligipääsu kui ka kasutamise aspektist, kasutades selleks viit peamist kategooriat: need on kvaliteet (püsiühenduse kasutajad jne), teadmised, infrastruktuur, ostujõud (ühenduse hind) ning lõpuks kasutus. Selle näitaja kohaselt on Eesti üks edukamaid siirderiike (Vengerfeldt & Runnel 2004).

Tuleb märkida, et mõlemad indeksid tähtsustavad ühiskonna arengu seisukohalt infotehnoloogiat ja uut meediat. Samas pole kumbki neist meedia uurimisel minu hinnangul hästi rakendatav: põhjuseks on eelkõige just liigne rõhk kvantitatiivsel tasandil ning abstraktsed indikaatorid (nii näiteks ei oskaks ma välja pakkuda, kuidas infoühiskonna temaatikat kajastavate tekstide põhjal välja arvutada võrgustiku kasutuse indeksit). Lisaks välistavad mõlemad indikaatorid infoühiskonna uurimisest suuresti näiteks kultuurilise dimensiooni.

Kuna teoorias on infoühiskonna kontseptsioon ähmane, siis on huvipakkuv, millise definitsiooni loob erinevate teemade kajastamisega mainitud terminist meedia: mis on infoühiskond, millised on tema piirid ja dimensioonid. Võib eeldada, et sarnaselt teooriaga on ka meedia definitsioon infoühiskonnast (temaatika tasemel) on väga lai.

Meediakäsitluse puhul võib raskuseks osutuda termini “infoühiskond” enesestmõistetavus (seda nii sõna kasutamise kui ka selle tähenduse osas). Muidugi pole tegu vaid meedia probleemiga – kuigi raskelt tõestatav, julgen väita, et ka akadeemilises kõnepruugis

esineb see mõiste üsna “argiselt” kasutatuna. Ent see nõuaks muidugi juba omaette uurimust ega kuulu praeguse töö temaatikasse.

Üks raskus tuleneb ka uudistemeedia enda spetsiifikast. Nimelt seab ajakirjanduse enda ülesehituslik loogika infoühiskonna uurimisele meedias mõningaid raskusi – uudistemeedia põhifunktsiooniks on ikkagi uudiste tootmine, seda uudisväärtuse kriteeriume arvestades. Nii ongi loogiline, et uudistesse jõuavaid vaid killud erinevatest aspektidest, samas kui süvendatumad käsitlused (arengu tulemuseks olevad suuremad – ja lõppkokkuvõttes olulisemad – muudatused) jäävad erialajakirjade kajastada. Siinkohal aga peangi oluliseks just infoühiskonna kontseptsiooni enesestmõistetavust uudismeedias: varjatud eelduseks on see, et mõiste “infoühiskond” kirjeldab juba Eesti ühiskonda (seega pole seda vaja ka lugejale lähemalt lahti seletada). Samas võib eelkirjeldatud indekseid lähemalt vaadates Eesti infoühiskonda kuulumise kahtluse alla seada, seega on diskussioon käesolev diskussioon igati põhjendatud. Ühtlasi märgin seetõttu siinkohal, et spetsiifilisem, ajakirjandusloogikat süvitsi arvestav uuring nõuaks täiesti erinevat ning teise fookusega teadustööd. Selles töös keskendun peamiselt infoühiskonna temaatika ning funktsioonide määratlemisele (aga ka erinevate uurimiskaskuste kirjeldamisele), mis paraku toob kaasa ajakirjandusteoreetilise poole mõningase pealiskaudsuse.

2. UURIMISKÜSIMUSED JA HÜPOTEESID

2.1 Uurimisküsimused

Minu töö püüab vastust leida järgnevatele küsimustele:

- Kuidas kajastatakse infoühiskonda Eesti Päevalehes ja Postimehes?
 - Millised on kahe väljaande vahelised erinevused infoühiskonna kajastamises?
 - Millised Websteri dimensioonid on tekstides (enim) esindatud?
 - Missugused on kahe väljaande põhjal infoühiskonna tüüpilised tunnusjooned, kuidas defineeritakse infoühiskonda?

2.2 Hüpoteesid

Uurimise algul püstitasin järgmised hüpoteesid:

- Väljaanded kajatavad infoühiskonda peamiselt tehnoloogilist ja majanduslikku temaatikat käsitlevate artiklite kaudu
- Väljaanded võtavad infoühiskonda kui midagi enesestmõistetavat – terminit “infoühiskond” kasutatakse vähe
- Eesti Päevalehe nägemus infoühiskonnast ei erine oluliselt Postimehe omast

3. UURIMISMEETODID

Selles peatükis tutvustan infoühikonna algseks kaardistamiseks mõeldud pilootuuringut. Seejärel vaatlen eelmainitud uuringu põhjal paika pandud uurimismeetodeid – kontentanalüüsi ning kvalitatiivset analüüsi (temaatika laiendamiseks).

Antud teema uurimisel osutus üsna raskeks ammendava metodoloogia määratlemine. Seetõttu eeldas uuritava ala süvendamine eelnevat pilootuuringut ning katsetusi otsingumootoritega, leidmaks kaardistatava ala ulatust ja mängureegleid. Raskusi suurendas loomulikult ka infoühikonna definitsiooni laialivalgusus (toodud teooria osas).

3.1 Pilootuuring. Otsingumootorid

Saamaks esmalt ülddise ülevaadet meedia kasutatavast sõnavarast infoühikonnast rääkimisel ning kogumaks ideid selle kohta, kuidas üldse teooria ja praktika vahel haigutavat lõhet kuidagi kokku siduda (vt. teoreetilisi lähtekohti, infoühikonna defineerimine), teostas esmalt pilootuuringu.

Uuringu käigus vaatasin läbi 2004. aasta novembrikuu Eesti Päevalehed, püüdes peamiselt leida kirjutiste arvu, temaatikat ja kajastuse tonaalsust. Samuti üritasin tuvastada infoühikonnast rääkivate tekstide võtmesõnu, mida saanuks internetiotsingus kasutada (esialgselt oli kavas uuring teostada EPLi ning Postimehe otsingumootoreid kasutades). Ühtlasi kogusin ka ideid selle kohta, missugust perioodi üldse vaatluse alla võtta (kuna ka see jäi lahtiseks)

Uuringu tulemus paraku eriliselt lootustandvaks ei osutunud. Nii näiteks ei leidunud novembrikuu EPLis ühtki infoühikonda analüütiliselt ning üldistavalt vaatlevat artiklit, enamuse tekste (kokku oli neid 19) langesid uudiste kategooriasse. Nagu terminile “ühikond” omane, nii oli ka otsitud võtmesõnu ääretult erinevatest kategooriatest – mingisuguseid suuri, üldiseid katustermineid, mis toonuks välja enamuse infoühikonda puudutavatest artiklitest (nii näiteks tundub sõna “digitaalne” olevat küll esmapilgul katustetermin, kuid ei pruugi kajastada absoluutselt näiteks infoühikonda ja tööhõivet seostavates artiklites jne) tuvastada ei õnnestunud. See oli kaalukas argument otsingumootorite kahjuks – erinevate artiklite leidmiseks oleks tulnud korduvalt läbi proovida erinevaid sõnakombinatsioone.

Argumendi kinnituseks teostas ka katsetusi EPLi ning Postimehe otsingumootoritega. Nii näiteks andis sõna “infoühikond” EPLi otsingumootoris 9, “WiFi” 100 ja “digitaalne” 48 vastet, leides muuhulga ka selliseid artikleid nagu “Jõulujazzi lõpetab trummishow” või

“Kuressaare Laurentiuse kogudus saab Rootsist uue oreli” – mainitud artiklid olid näited juhuslikest artiklitest, mis otsingumootoreid kasutades paratamatult kuvatavasse hulka satuvad. Lisaks sellele on mõlema ajalehe otsingumootorid (tuginedes varasemale kogemusele) suhteliselt halvasti koostatud ning ei too sugugi kõiki vajalikke artikleid välja.

Seega otsustasin paber kandjal ajalehtede läbivaatamise kasuks, kuna see osutus arvatavasti kõige kindlamaks meetodiks. Pärast pilootuuringut kasutasin edasiste meetoditena kontentanalüüsi ning kvalitatiivset sisuanalüüsi.

3.2 Kontentanalüüs

Saamaks kvantitatiivset andmestikku, valisin niisiis meetodiks kontentanalüüsi. Piiritlesin analüüsitava perioodi lõpliku algusaja 2002. aasta 1. jaanuariga (lõpp 2004. aasta 31. detsember).

Töö algjärgus välistasin uuritavast mobiilsidega seonduvad tekstid (põhjuseks just nimelt see eelmainitud infoühiskonna mõiste laialivalgusus). Hiljem revideerisin oma nägemust ning arvasin ka need infoühiskonnast rääkivate tekstide kogumisse. Nii vaatasin läbi EPLid ja Postimehed aastaist 2002-2004, otsisin üles infoühiskonda kajastavad tekstid ning kodeerisin neist iga kolmekümnenda, eesmärgiga kodeerida ca 100 teksti (infoühiskonda kajastavate tekstide koguarv oli vaadeldaval perioodil seega umbes $88 * 30 = 2640$).

Selle puhul, mis on ikkagi infoühiskonda kajastav artikkel, lähtusin teoreetikute vaatepunktidest ning teooria osas toodud üldistustest – võtsin vaatluse alla tekstid, mille kesksel kohal oli mõni info(kommunikatsiooni)tehnoloogiline element või selle kasutusvõimalus (uut tüüpi arvuti tutvustamine, mobiiltelefonide hooldamine jne). Samas tuleb tunnistada ka selle määratluse ebapiisavust – nii võib tekkida mitmeid piirjuhte, mille puhul teksti kuuluvus infoühiskonda kajastava kategooria alla on küsitav (kas tekst telesaatest, mille lõpulõigis on mainitud, et esimene on vaadatav ka internetist, kuulub infoühiskonda kajastavate tekstide kogumisse või mitte? Vastus on eitav, sest see element pole fookuses ning mainimine on juhuslik. Kas uut digifotoaparaati tutvustav tekst on infoühiskonda kajastav? Jah, sest antud juhul on fookuses infotehnoloogiline element).

Kuna teooria osas kasutasin infoühiskonna mõiste piiritlemisel ka Castelli ideid (vt teooria), on õigustatud eeldus (ühtlasi ka kriitika), et see kallutab tulemusi majandusliku ja tehnoloogilise lähenemise suunas – antud juhul on aga küsimus suuresti ka töö mahu ja fookuses. On üsna selge, et infoühiskonna definitsiooni piire võib nihutada järjest laiemaks, mistõttu tuleks vaatluse alla võtta ka näiteks televisiooni või raadioga seonduv. See aga

omakorda muudaks uuritava käesoleva töö jaoks liiga laiaks ja mitmetahuliseks ning veelgi raskemini üldistatavaks.

Seega haarasin valimisse tekstid, mille fookusteks olid näiteks mõne infotehnoloogilise uuenduse tutvustamine, häired infovõrgustike tegevuses, interneti kasutajate anonüümsuse kriitika jne (nimekiri pole lõplik, vt tulemused).

Kontentanalüüsi peamisteks eesmärkideks oli kategoriseerida tekstid Websteri pakutud temaatilistesse raamidesse ning vaadelda ka nende peamisi funktsioone. Kaardistasin ka teksti vormilised omadused, samas ajakirjandusliku materjali esitamise põhimõtetele uudismeedia puhul laskumata.

Seega: tulenevalt teooriast (vt uuritava piiritlemine, lk 19) ning pilootuuringu kaasabil välja arvutatud infoühiskonnast rääkivate tekstide tihedusest (selgitatud ülal), valisin välja 88 teksti: 42 EPList ning 46 Postimehest (iga kolmekümnes, ilmumise järjekorras, alates 1. jaanuarist 2002).

3.3 Mõnede kodeerimiskategooriate selgituseks ja põhjenduseks

Kodeerimisjuhendis fikseerisin iga analüüsitud teksti kohta järgmised üldkategooriad: teksti üldparameetrid, teksti tunnused väljaande taustal (st nende vormiline külg), teksti sisulised tunnused väljaande taustal (st temaatika ja mõistekasutus) ja teksti positsioneerituse ning tunnetuslikud aspektid (vt lisa 1).

Üldkategooria B “Teksti tunnused väljaande taustal” kirjeldab tekstide väliseid omadusi, nende n-ö tausta. Selle eesmärgiks on teada saada, millised paistavad infoühiskonda kajastavad artiklid vormiliselt: tekstide autor, pikkus jne.

Kategooria B1 “Rubriik” (valikud: 1 – Eesti/siseuudised, 2 – Välismaa/välisuudised, 3 – Majandus, tehnoloogia, 4 – Kultuur, teadus, 5 – Arvamus, 6 – Tallinn, 7 – Sport, 8 – Laupäev/Arter, 9 – Huumor, vaba aeg/meelelahutus, melu, 10 – Esilehekülg, 11 – Muu) koostamisel võrdlesin EPLi ning Postimehe rubriike. Selgus, et peaaegu kõik neist kattuvad otseselt üksteisega. Ainsaks probleemseks rubriigiks jäi teadus, mis Postimehel on, kuid EPLil mitte. Ühendasin selle kultuuri rubriigiga. Samuti ühendasin ühte kategooriasse majanduse ja tehnoloogia (mis on vaadeldavatel aastatel olnud nii eraldi kui ka koos ühes rubriigis).

Rubriigi B5 “Kirjutise žanr” (valikud: 1 – Uudis, 2 – Essee, 3 – Arvamus, 4 – Intervjuu, 5 – Olemuslugu, 6 – Lugejakiri, 7 – Muu) juures lähtusin Priit Pulleritsu ning Tiit Hennoste

lihtsustatud määratlustest (žanride määratlemise raskustest vt Harro 2001: 44-45 & 87-88). Uudise puhul kasutasin Hennoste kriteeriume, mis püüavad vastust leida küsimusele, mille alusel uudist teistest žanridest eristada – need on objektiivsus (kuigi vaadeldavaid tekste ei saanud sugugi alati objektiivseks pidada, isegi mitte selle sõna formaalses mõttes) ning spetsiifiline ülesehitusvõttestik (Hennoste 2001: 24). Olemusloo määratlesin Priit Pulleritsu “Ajakirjanduslikes põhižanrides” öeldu põhjal: “*Feature* ehk olemuslugu on teisisõnu pikem kirjutus elust ja inimestest; teda kannavad eeskätt tegelaste teod ja sõnad; temas peab olema *story* ja samas peab ta edastama fakte. *Feature* on intervjuude, olukirjelduste, juhtumiste süntees.” (Pullerits 1997: 78). Arvamusloo puhul kasutasin jällegi Hennoste määratlust, mis ütleb, et vastavad lood “esitavad lugejale kellegi arvamusi, seisukohti, analüüse” (Hennoste 2001: 24). Kui teksti žanrikuuluvuse määratlemisel tekkis mingil põhjusel probleeme, liigitasin ta kategooria “muu” alla.

Kategooria C tegeleb teksti sisuliste tunnustega. Selle ülesanne on näidata infoühiskonna kui termini kasutust, tekstide temaatika jne.

Kategooria C1 “Teksti peatemaatika Websteri järgi” (valikud: 1 – Tehnoloogiline, 2 – Majanduslik, 3 – Kultuuriline, 4 – Elukutsealane, 5 – Ruumiline, 6 – Kombinatsioon) seob teoreetikute kaardistatud teemad meediaga. Selle eesmärgiks on teada saada, missugustele valdkondadel meedia infoühiskonnast rääkides rohkem tähelepanu pöörab. Raskusi võib tekkida määratlemisel, millise valdkonna alla tekst kuulub:

- tehnoloogilise temaatika alla liigituvad tekstid, milles kesksel kohal on just mingisugune infokommunikatsioonitehnoloogiline element ise. Rõhutatakse näiteks uue toote või tehnoloogia innovatiivsust jne.

Näide tehnoloogilise fookusega tekstist: EPL, 17.04.03, “Sony leiutas Blu-ray – 23-gigase andmekandja” (autorit pole märgitud). Tegu on uudisega, mille juhtlõik kõlab järgmiselt: “Sony leiutas ja DVDde uue põlvkonna tehnoloogia – 12sentimeetrise ühepoolse Blu-ray, mis mahutab 23 gigabaiti infot.” Teksti rõhk on tehnoloogilisel uuendusel ja sellest saadaval kasul (suurem infomahutavus).

- majandusliku temaatika alla liigituvad tekstid, mille fookuses on infoühiskonnaga seotud majanduslikud protsessid. Tinglikult võib elukutsealast (aga ka ruumilist, täpsustatud allpool) kategooriat ka majandusliku kategooria alamkategooriaks pidada. Lihtsustatult võib aga öelda, et kui majanduslik kategooria tegeleb “asjadega”, siis elukutsealane kategooria inimestega

Näide majandusliku fookusega tekstist: Postimees, 20.11.04, “EMT kuulutas hinnasõja” (autor Andres Reimer). Uudise juhtlõik teatab järgmist: “Eesti suurim

mobiilsideoperaator AS EMT paiskas turule uue odavkõnede paketi Diil, mis võib sundida hindu alandama seni odavaimat kõnehinda pakkuvat ASi Tele2. Ülejäänud operaatorid jäävad kõrvalt vaatama.” Jättes kõrvale teksti alltähenduse (peamiselt näib selleks olevat EMTi Diili paketi kritiseerimine), edastab tekst infoturul konkureerivate firmade majanduslikku võitlust.

- kultuuri temaatika on üks üks raskestikirjeldatavamaid– selle alla võib liigitada kõige eriilmelisemaid tekste. Nii näiteks kategoriseeruvad selle teksti alla meelelahutuslikud lood spämmist kui ka arutlused internetieetika – ja kultuuri üle. Kategooria tekste on märksa kergem ära tunda kui üldistavalt kirjeldada.

Näide kultuurilise fookusega tekstist: Postimees, 12.11.03, “Arhitekti ja fotograafi digitaalekskurss” (autor Neeme Korv). Tekst räägib fotonäitusest, mille puhul on tegu infotehnoloogilise elemendi tavatu kasutamisviisiga – “Sealjuures oli Nooritsa tööriist professionaalne digitaalfotoaparaat, Põllumaa aga kasutas ebatraditsioonilisemat vahendit - mobiiltelefoni.”

- elukutsealase temaatikaga seotut on kirjeldatud majandusliku temaatika osas

Näide elukutsealase fookusega tekstist: EPL, 15.07.03, “Mainehoovad iti-meeste pihus” (autor Niilo Saard). Tegu on arvamusslooga, mis püüab luua positiivset hoiakut IT-spetsialistide suhtes, kutsudes IT-sektorisse rohkem investeerima ning rõhutades Eesti IT-spetsialistide pädevust. “Väljaspool Maarjamaa piire tuntakse ja teatakse eestlasi eeskätt IT sektori vahendusel kui korraliku ettevalmistuse, suure iseõppimisvõime ja suurepärase ideedega töökaid spetsialiste.”

- kõige raskem kategooria seostub infoühiskonna ruumilise temaatikaga. Esiteks on teoreetikute kontseptsioonid infoühiskonna ruumilisuse (infovõrgustikud) kaudu defineerimisega väga paljusõnalised ning hägusad. Tinglikult võib ka selle kategooria majanduse allkategooriaks liigitada, kuna fookuses on enamasti majanduslikud aspektid. Samas vaadatakse neid just infovõrgustike ja info kui strateegilise ressursi seisukohalt. Rõhk on seega just infrastruktuuril.

Näide ruumilise fookusega tekstist: Postimees, 29.08.03, “Võrgurikke põhjustas Ericssoni tarkvara viga” (autor Henrik Roonemaa). Tegu on lisalooga pikemale uudisele, mis räägib EMT viietunnisest võrgurikkest. Antud juhul halvas rike ühe infovõrgustiku toimimisvõime, häirides seega suhtlemist võrgustiku eri punktide vahel (“Vigane keskjaam teenindas aga suuremat osa Tallinna klientidest, kes seetõttu ei saanudki pool päeva rääkida, sest nende jaoks ei olnud keskjaama.”).

- kombinatsiooni kategooria märgib juhtu, kui ühes ja samas töös on enam-vähem võrdse tähtsusega kaks või enam eelmainitud lähenemistest. Selle põhjusteks võisid olla näiteks pikem, eri teemasid käsitlev lugu, loo halvasti määratletav fookus, eri lähenemiste tihe läbipõimitus jne.

Näide kombinatsioonilise fookusega tekstist: Postimees, 26.04.02, “Infoühiskonna areng meeldivaks rutiiniks” (autor Ave Ploomipuu). Tegu on tagasivaatega interneti ajaloole Eestis ning muutustele sellega seoses. Autor vaatleb infoühiskonna kõige erinevamaid tahke: “Tööturul leiab arvutiteadlik inimene tööd igas piirkonnas ega sõltu enam kindlast geograafilisest paigast. Ärikeskkonnas toimub ühtaegu nii globaliseerumine kui ka detsentraliseerumine.” Näitelauses on kajastatud lähenemisteks elukutsealane ja majanduslik.

Toonitada tuleb siinkohal seda, et kategoriseerimine sõltub eelkõige ikkagi teksti fookusest. Nii ei piisa kategoriseerimiseks üksnes pealkirja nimetamisest (mõnel juhul ka mitte juhtlõigu läbi lugemisest): ammendavaks kategoriseerimiseks tuleb tekst tervikuna läbi lugeda. Vastavalt kajastamise viisile võib teksti uue viiruse levikust märkida ükskõik millise viie kategooria alla – kui rõhutatakse, et tegu on mingisuguse murrangulise koodiga, kvalifitseerub see tehnoloogia alla; kui fookuses on viiruse tekitatud kahjud, liigitub tekst majandusliku lähenemise alla jne.

Kategooria C2 “Teksti peatemaatika Vengerfeldti ja Runneli järgi” (valikud: 1 – Häkkerid, turvalisus, eetika, 2 – “Tee endale ise”-tehnoloogiakasutus, 3 – IT kui vahend postsotsialistlikule riigile, 4 – Interneti sisu kvaliteet, 5 – IT kui elustiil, 6 – Muu) üritab tuvastada infoühiskonna meediakajastust Pille Vengerfeldti ja Pille Runneli pakutust lähtuvalt (missugused teemad nende arvates enim meedias figureerinud on). Segadusi tekitada võiv valik number kaks – “Tee endale ise”-tehnoloogiakasutus – tähendab siinkohal lihtsalt artikleid, milles õpetatakse lugejaid või suunatakse neid kasutama teatud rakendust (nt häid kodulehekülgi). Siinkohal tuleb märkida, et infoühiskonda mitte ainult internetikeskselt defineerides asendasin sõna “netikasutus” sõnaga “tehnoloogiakasutus” kuivõrd praktilisi nõuandeid jagati ka muude infoühiskonna aspektide kohta (nt mobiiltelefonide hooldamine jne). Nagu eelmise kategooria puhul, tuleb ka siin teksti kategoriseerimisel see tervikuna arvesse võtta – mõnel juhul annab siiski ka juba pealkiri ammendava aluse teksti mingisse kategooriasse paigutamiseks.

Kategooriad C3-C5 (kas pealkirjas/tekstis on mainitud sõna “infoühiskond”, kas autor ütleb välja oma uhtumise käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes) on mõeldud selleks, et teada saada, kuivõrd räägitakse Eesti meedias üldse infoühiskonnast. Välistasin teiste sarnaste terminite otsingu (e-ühiskond, teadmishiskond jne), kuna nii pilootuuring, katsetused

ajalehtede otsingumootoritega kui ka mu enda varasemad tähelepanekud näitasid, et neid termineid praktiliselt meedias ei kasutata – terminile “infoühiskond” seega meedias laiemalt kasutatav alternatiiv puudub. Samuti välistasin mõistekaardistamise osas teiste e-liiteliste infoühiskonnaga seotud sõnade eraldi otsimise (e-kool, e-demokraatia, e-riik, kuna nendegi esinemissagedus ei olnud pilootuuringust selgunud põhjal märkimisväärselt suur).

Kategooria C7 “Põhiallika nimi” püüab selgitada, kes on Eesti meedia jaoks infoühiskonnast rääkides n-ö valveallikad. Sama funktsiooniga on ka kategooria A4 “Teksti autori nimi”, mis püüab tuvastada n-ö valvekirjutajaid (siiski, nagu seda hiljem ka näitan, ei tasu siin teha väga kaugeleulatuvaid järeldusi infoühiskonna temaatikat domineerivate persoonide kohta. Põhjus on märksa lihtsam ja otsesem, kui seda algul eeldada võiks ja seotud ajakirjanike spetsialiseerumisega).

Kategooria D tegeleb tekstist saadavate emotsioonidega. Kategooria D1 “Teksti tonaalsus käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes” (valikud: 1 – Positiivne, 2 – Pigem positiivne, 3 – Neutraalne, 4 – Pigem negatiivne, 5 – Negatiivne) juures võtsin tonaalsuse puhul argumenteerituse kõrval arvesse ka teemavalikut – nii võib uudis uuest tehnoloogiast olla küll formaalselt neutraalne (sõnakasutuse poolest), kuid tonaalselt positiivne. Näiteks sobib siinkohal 23.10.03 EPLis ilmunud lühiauudis “Eestis on kolmveerandil elanikest mobiil”. Sõnakasutuse poolest on uudis neutraalne, vältides näiteks hinnangulisi verbe ning piirdudes peamiselt statistilise andmestikuga. Samas rõhutab tekst: “*Eesti mobiilsideklientide osatähtsus elanikkonnast on suurem kui Euroopa liidu keskmine, ühtlasi on see järsult* (siit võib siiski ka sõnalist kallutatust välja lugeda) *suurem kui teistes Balti riikides...*”. Tekstist jääb mulje, et mobiiltelefoni omamine oleks seega justkui midagi positiivset.

Kategooria D4 “Teksti peafunktsioon” (valikud: 1 – Lugeja informeerimine, 2 – Lugeja harimine, 3 – Praktiliste nõuannete jagamine, 4 – Lugeja muutustele kutsumine, 5 – Positiivse tuleviku rõhutamine, 6 – Negatiivse tuleviku rõhutamine, hoiatamine, 7 – Oponentide ründamine, 8 – Väärtuste rõhutamine, 9 – Sensatsiooni õhutamine, 10 – Reklaam, 11 – Meelelahutus) puhul pean vajalikuks märkida, et teksti funktsiooni määratlesin siiski endast, mitte autori kavatsustest lähtudes. Nii võis autor küll enda teksti tavalise informeeriva uudisena planeerida, kuid allikate kallutatuse ning hinnanguliste sõnade kasutamise tõttu kvalifitseerus ta pigem reklaami alla. Väga lihtsalt sai reklaamiks kvalifitseerida näiteks mingit tüüpi arvutit või mobiiltelefoni tutvustavat teksti – isegi kui toote kohta tehtud kommentaarid on õigustatud (nende esitajaks on siin enamasti ajakirjanik ise), puudub lugejal võrdlusemoment ja tihti jääb ka arusaamatuks, miks teiste sellelaadsete hulgast on tutvustamiseks välja valitud just see toode.

4. TULEMUSTE ESITUS

Järgnevalt esitan uurimuse tulemused. Kõigepealt toon ära kontentanalüüsiga saadud üldtendentsid. Seda EPLi ja Postimehe puhul koos. Põhjuseks on see, et kahe väljaande vahel suuri erinevusi ei esinenud – kui neid siiski leidsid, olen nad ära märkinud. Pikemalt peatun Websteri kategoriseeringute kommenteerimisel.

Kodeeritud tekste oli uuritud kolme aasta jooksul kokku 88, neist 27 aastast 2002, 30 aastast 2003 ja 31 aastast 2004. Tulemuste koondtabel on toodud lisas 3.

4.1 Teksti üldparameetrid

Selles osas peatun lühidalt vaid enamlevinud autorite mainimisel. Nimelt kirjutasid 88st tekstist 25 vaid neli autorit (enim Henrik Roonemaa, kelle kirjutised ilmusid vaadeldud perioodil nii EPLis kui Postimehes) . Muidugi ei tuleks siin näha seda, et väike hulk ajakirjanikke infoühiskonna teema monopoliseerinud on ja selles vallas omi, tugevalt kallutatud vaateid esitavad (kuigi ka sellele vaatele saab leida mõningasi pooltargumente): pigem tuleks siin esile tõsta ajakirjanike spetsialiseerumist. Kategooriast B1 “Teksti rubriik” ilmneb nimelt, et enamus tekste langeb majanduse ja tehnoloogiaga tegelevasse rubriiki (vt joonis 1). Seega pole midagi imelikku ka selles kui vastavate rubriikide peamised kirjutajad autorite nimekirjas teistest rohkem esinevad.

4.2 Teksti tunnused väljaande taustal

Peaaegu üheski nendest kategooriatest märkimisväärseid erinevusi ei esinenud (märkus – ma ei pea märkimisväärseks erinevusi, mis ületavad küll napilt 10% piiri, kuid ei anna sellest hoolimata põhjust teha suuremaid sisulisi järeldusi). Nii EPL kui Postimehes edastavad infoühiskonna aspekte vormilisest küljest suhteliselt sarnaselt (kuigi – nagu olen eelnevalt maininud – sügavam analüüs võiks siin ehk varjatud suundi välja tuua).

Ainus suurem erinevus kahe väljaande vahel seisnes tekstide pikkuse osakaalus (esitatud tabelis 1). Kui EPLis esinesid nii lühikesed kui pikad lood üsna võrdselt (kumbki nii umbes 40% ringis), siis Postimehel jäi keskmise pikkusega osakaal napilt üle veerandi, samal ajal kui

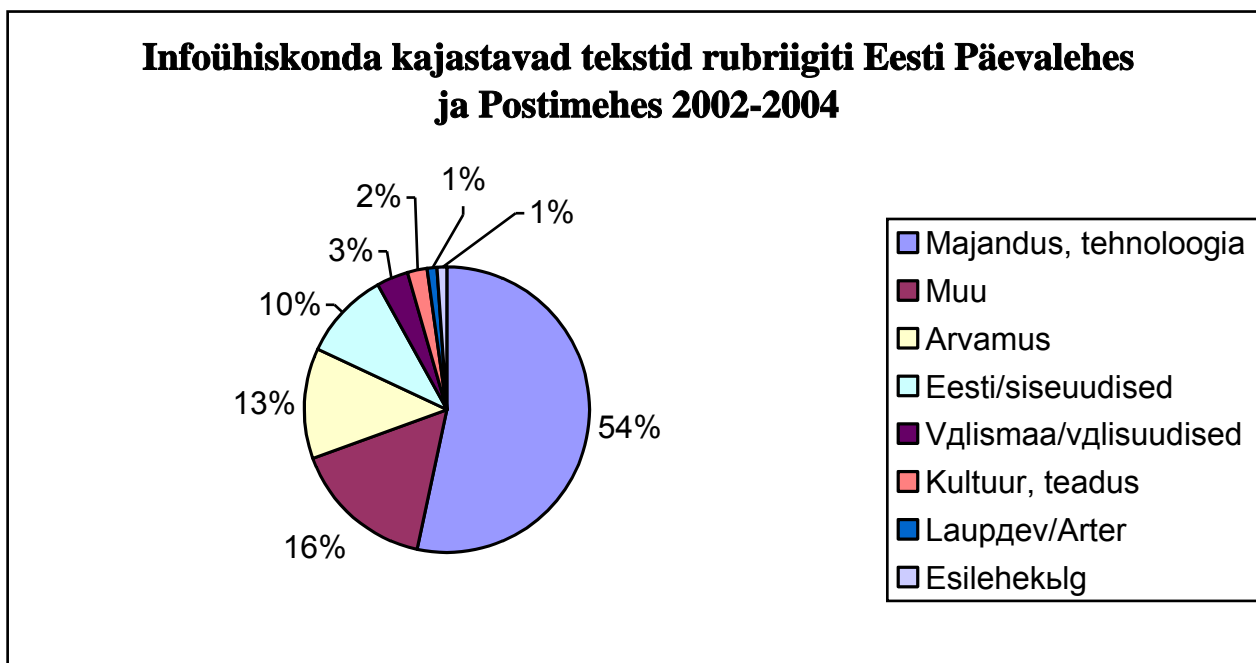
lühikeste tekstide osakaal ulatus üle 60% (pikkade tekstide osakaal oli enam-vähem võrdne, ülipikki tekste kummaski väljaandes ei esinenud).

Tabel 1 – tekstide pikkuse osakaal Eesti Päevalehes ja Postimehes 2002-2004

	Eesti Päevaleht	Postimees	Kokku
Lühikesed tekstid	17	29	46
Keskmised tekstid	19	12	31
Pikad tekstid	6	5	11
Kokku	42	46	88

Kas siit võiks teha järelduse, et EPL tähtsustab infoühiskonna temaatikat rohkem, kajastades selle aspekte pikemalt (seega ka põhjalikumalt)? Arvan, et vastus on eitav. Seda põhjusel, et teksti pikkuste võrdlemine on infoühiskonna tähtsustamise juures vaid üks dimensioon (tuletan meelde, et teistes vormilistes tunnustes märgatavaid lahknevusi praktiliselt polnud) ja tehtud järeldus oleks liialt pealiskaudne ning kiirustav. Kindlasti on see aga huvipakkuv tendents, mille paikapidavust või paikapidamatust ning põhjuseid edasine analüüs (kodeerida rohkem tekste, lisada kategooriaid jne) näidata võiks.

Eraldi tahaksin mainida ka teksti rubriikide omavahelist jaotust (joonis 1). Siit ilmneb selgelt, et enim langes tekste majandust ning tehnoloogiat käsitlevasse rubriiki.

Joonis 1 – infoühiskonda kajastavad tekstid rubriigiti Eesti Päevalehes ja Postimehes 2002-2004 (NB! – esimesena on antud tekstide arv ja teisena nende protsentuaalne osakaal)

See joonis illustreerib veenvalt juba teooria ja metoodika osas mainitud raskust infoühiskonna definitsiooni määratlemisel, täpsemalt uurimistulemuse sõltuvust definitsioonist. Nimelt: kui piiritleda termin “infoühiskond” vaid fookuses oleva infokommunikatsioonitehnoloogilise elemendi esinemise läbi, on üsna loogiline tulem enamuse tekstide langemine tehnoloogia ja majanduse rubriiki. Etteruttavalt võib öelda, et kuigi samasugune tendents on täheldatav ka Websteri kategoriseeringute puhul, ei ole rubriikidega võrreldes erinevused niivõrd järsud, so rubriik „majandus, tehnoloogia“ ei tähenda tingimata vastavate lähenemiste kasutamist.

Kumbki väljaanne ei pea infoühiskonda kajastavate lugude hulgas tähtsaks teabegraafikat, küll aga illustreeritakse tekste (enamasti väikse) fotoga (täpsemalt vaata tulemuste koondtabelit lisas 3). Ettearvatult osutus ülekaalukalt populaarseimaks (umbes kolmveerand tekstide koguhulgast) žanriks, milles infoühiskonna erinevaid aspekte kajastati, uudis (siin tuleb küll silmas pidada metoodika osas tehtud märkusi žanride üheselt määratlemise raskuste osas). Sellest nähtub, et infoühiskonna erinevad aspektid ületavad uudiskünnise vägagi tihti, eriti kui meelde tuletada mainitud perioodi jooksul esinenud infoühiskonda kajastavate tekstide koguarvu (ligikaudu 2640). Huvi võiks siinkohal pakkuda edasine uudisväärtuste uurimine.

4.3 Teksti sisulised tunnused

Siinkohal vaatlen ülevaatlikult kõiki C-kategooria tunnuseid peale Websteri kategoriseeringu, millele olen pühendanud omaette alapeatüki.

Teksti peatemaatikad Vengerfeldti ja Runneli järgi määrates suuri sisulisi erinevusi ei esinenud (toodud tabelis 2). Infoühiskonnaga seotud tekstide temaatikas olid enim esinenuiks häkkerite, “tee-endale-ise”-tehnoloogiakasutuse ning IT kui elustiiliga seotu. Häkkerite, turvalisuse ja eetikaga seotud temaatika näideteks olgu mõned pealkirjad EPList ja Postimehest: “Peoviirus segas paarisada firmat” (EPL, 30.01.02), “Uus viirus ummistas interneti” (EPL, 21.08.03), “Noor häkker haavas riigi turvasüsteeme” (Postimees, 11.12.02), “Autorikaitse kui ühiskondlik vale” (Postimees, 16.10.03) jne.

Mainida tuleb siiski, et umbes 40% tekstidest ei paigutunud ühegi peamise teema (Häkkerid, turvalisus, eetika; “Tee-endale-ise”-tehnoloogiakasutus; IT kui vahend postsotsialistlikule riigile; Interneti sisu kvaliteet; IT kui elustiil) alla. Siingi võib põhjuseks pidada vaid mõiste “infoühiskond” laiust.

Tabel 2 – infoühiskonda kajastavate tekstide temaatika Vengerfeldti ja Runneli järgi

	EPL	Postimees	Kokku
Häkkerid, turvalisus, eetika	11	6	17
“Tee-endale-ise”-tehnoloogiakasutus	4	7	11
IT kui vahend postsotsialistlikule riigile	4	2	6
Interneti sisu kvaliteet	1	4	5
IT kui elustiil	7	3	10
Muu	15	24	39

Mõlemad väljaanded on ka hämmastavalt üksmeelsed sõna “infoühiskond” mittekasutamise osas. 88 teksti peale esineb see sõna nii vaid ühes tekstis (nii pealkirjas kui ülejäänud tekstis).

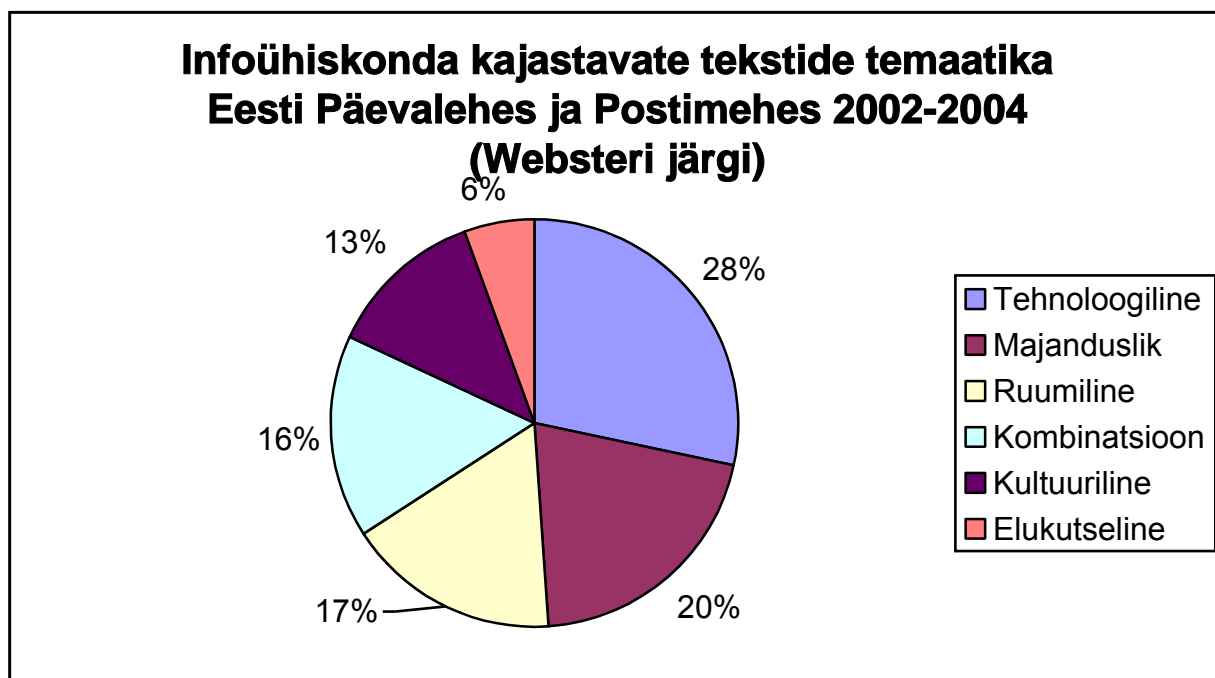
Autor ütleb välja oma suhtumise käsitletavasse infoühiskonna aspekti üle kolmandikul juhtudest. See on mõistetav, kui meelde tuletada, et mitteinuudislike žanride osakaal ulatus kogutekstide hulgast üle veerandi.

Teksti põhiallikat polnud võimalik tuvastada ligi kolmveerandil juhtudest (tõsi küll, siin jäi vaatluse alt välja ajakirjanik ise põhiallikana – edasistes analüüsides tuleks see puudujääk kindlasti arvesse võtta). Niisamuti ei õnnestunud leida korduvaid valveallikaid (seda põhiallikate hulgast) – ehk annaks siin edaspidises analüüsis parema pildi kõikide allikate kaardistamine.

4.3.1 Lähenemised infoühiskonnale Websteri järgi

Selles alapeatükis püüan pikemalt lahti rääkida/välja tuua neid tunnuseid, mis panid mind tekstide kategoriseerimisel Websteri järgi ühe või teise kategooria kasuks otsustama. Proovin iga lähenemise (tehnoloogiline, majanduslik, kultuuriline, elukutsealane, ruumiline, kombinatsioon) peamised tunnused välja tuua ja neid näidetega illustreerida.

Nagu eelnevalt viidatud (vt joonis 1) domineerisid ka Websteri kategooria juures peamiselt tehnoloogiline ja majanduslik lähenemine. Täpsemat jaotust illustreerib joonis 2.

Joonis 2 – infoühiskonda kajastavate tekstide temaatika Eesti Päevalehes ja Postimehes 2002-2004 (Websteri järgi) ((NB! – esimesena on antud tekstide arv ja teisena nende protsentuaalne osakaal)

Tehnoloogiline lähenemine (25 teksti)

Tehnoloogilise lähenemise defineerivad ajalehetekstides peamiselt neli aspekti: a) uus tehnoloogia meil ja mujal b) uue tehnoloogiaga seotud riskid c) infotehnoloogia igapäevarakendused d) infotehnoloogiline innovatsioon (perspektiivikad tehnoloogiakasutused, “Eesti Nokiad”). Vaatlen igäüht neist lähemalt.

Uus tehnoloogia meil ja mujal. See aspekt tutvustab lihtsalt uusi tehnoloogilisi rakendusi, mainides eelkõige nende paremust vanemate rakendustega võrreldes. Vaikivaks eelduseks paistab siinkohal olevat see, et kiirem ning mahukam seadeldis parandab kasutaja heaolu (võimaldades tal kiiremini infot omada, töödelda jne – see aga seab kasutaja teistega võrreldes paremasse olukorda infoturul, kus eeliseks ongi võimalikult reaaliajale vastava info omamine). Tihti paistab tehnoloogia olevat hea kui asi iseeneses, mõnikord näidatakse ka otsest kasu tarbijale (peale kiiruse, mahtuvuse jne. parameetrite) – samas tuletan meelde, et uudistekstides ei jäägi tavaliselt ruumi tehnoloogia asetamiseks laiemasse konteksti.

Näiteid tehnoloogiliste rakenduste tutvustamisest:

“Uus-Meremaa firma Roam AD on pikema uurimistöö tulemusel välja töötanud WiFi-seadmed, mis on võimelised tekitama leviala ruutkilomeetrite suurusega ja seda ka väljaspool otsest nähtavusala. Tegemist on tõelise läbimurdega traadita andmeside tehnoloogias, sest uued WiFi seadmed saavutavad 3G mobiiltelefonide funktsionaalsuse ja seda suurusjärgu võrra madalamal hinnatasemel.” (EPL, 12.09.02, “WiFi leviala katab ruutmeetreid”). Võime siinjuures täheldada, et rangelt Websteri järgi tuvastades võiks siin tähelepanu juhtida ka majanduslikule lähenemisele (kokkuhoid indiviidile).

“Palm tutvustas kaht kallimat pihuarvutit, millest üks võimaldab ka Bluetoothi abil raadioühendust.”, “Seade võimaldab näiteks valida Tungsten T aadressiraamatust aadressi või aadressi pihuarvuti ekraanile toksides mobiiliga sellele helistama hakata. Tungsten T-l on ARM 144-megahertsine protsessor, olles sama kiire kui konkureerivad Microsofti tooted.” (Postimees, 30.10.02, “Palm esitles kahte uut kallist pihuarvutit”, Harli Uljas). Selgelt on näha, et põhitähelepanu on eelkõige seadmete tehnoloogilistel parameetritel.

Uue tehnoloogiaga seotud riskid. See aspekt vaeb uute tehnoloogiate kasutamisest indiviidile tulenevaid riske. Huvitav on mainida, et riskide temaatika juures pole tehnoloogiline lähenemine prevaleeriv (tihti ei rõhutata näiteks mingit tüüpi arvutiviiruste uudsust, pigem nende tekitatud kahjusid, mis klassifitseerib nad kas ruumilise või majandusliku lähenemise alla). Samas näitab see tõenäoliselt ka fakti, et põhilised turvariskide valdkonnad on juba kaardistatud ning pole enam auditooriumile uudsed: küll aga on muidugi päevakorral nende tekitatud kahju.

Kodeerimise käigus tegin ka tähelepaneku, et mitte kõik tõsiselt arvesse võetavad infotehnoloogiast tulenevad riskid ei leia meedias kajastamist – nii ei räägi meedia pea üldse arvutisõltuvuse fenomenist (ometigi näib mõistlik olevat eeldada, et infotehnoloogiliste seadmete arvu suurenemise valguses pole see probleem üldsegi vähenemas).

Näide uue tehnoloogiaga seotud riski kajastamisest:

“Euroopa Liidu rahastatud uurimus näitas, et mobiiltelefonide kiirgus võib kahjustada inimrakkudes olevat DNAd ja tekitada vähki.”, “Mobiili kasutamine võib põhjustada kehakudede kuumenemist, peavalusid ja peapööritust. Mobiilist lähtuv elektromagnetkiirgus võib kahjustada rakke, põhjustades kasvajate arengut ning Alzheimeri tõbe.” (Postimees, 23.12.04, “Mobiilikiirgus kahjustab inimese DNAd”, Arko Olesk).

Infotehnoloogia igapäevarakendused. See aspekt valgustab infotehnoloogia tungimist igapäevaellu. Varjatud eelduseks võib siin pidada mugavuse ning kiiruse väärtustamist: inimesed on valmis loobuma mõningasest privaatsusest, omandades samas võimaluse infot kiiresti omandada/sellega opereerida. Ühtlasi paistab see ka tehnoloogilise lähenemise levinuimaks aspektiks olevat (üheks põhjuseks võib pidada ka aspekti enda laiust – võimaldab

infotehnoloogia elu mugavamaks muuta väga paljudes valdkondades: raamatukogude digitaalsed andmebaasid, digitaalsed haiguslood jne).

Näiteid infotehnoloogia igapäevarakendustest:

“Ühispank alustab mais VISA Classicu krediitkaartide kiipkaartide väljastamist, Hansapank toob esimesed kiipkaardid välja juba sel nädalal.”

“Esimeses etapis väljastatavate kiipkaartidega on võimalik teostada tavapäraseid pangakaardi funktsioone – maksmine, sularaha võtmine automaadist, ülekannete tegemine makseautomaadis. Tulevikus saab aga kiibile lisada ka koostööpartnerite kliendikaartide funktsioone, näiteks allahindluste saamiseks,” lisas Tamm. (EPL, 18.03.03, “Hansa- ja Ühispank hakkavad väljastama kiipkaarte”) Tekstis on üheks rõhuasetuseks ka eelmainitud turvariskide temaatika.

“Vaata Maaailma esitleb täna e-kooli projekti, mis võimaldab vanemal interneti vahendusel jälgida oma lapse edasijõudmist õppeainetes.”, “Võib-olla varsti näeme, kuidas ühendatakse e-kool ja pearahasüsteem, nii et ka klassiga mitte liitunud inimesed saavad näiteks füüsilikalt õppida ja kool saab selle eest raha,” lausus Marvet.” (EPL, 10.07.02, “Õppimise jälgimine internetti”, Henrik Roonemaa)

Infotehnoloogiline innovatsioon. Siin asetatakse peamine tähelepanu eestlaste leiutatud või eestlaste osalusel valmistatud tehnoloogilistele rakendustele. Tegu on positiivse tonaalsusega tekstidega (millele näivad viitavat ka pealkirjad, nt “Domina hotellist sai IT katsepolügoon”). Kuigi seda on raske otseselt tõestada, võib siin näha Eesti n-ö tehnoloogilise kaubamärgi otsimist. Süvendatult võiks siinkohal uurida Skype'i kajastamist, mis kipub kohati lausreklaamiks kujunema (erinevalt meediast ei oma IT-spetsialistid mainitud rakenduse suhtes sugugi nii üheselt positiivset nägemust).

Näide infotehnoloogilist innovatsiooni kajastavast tekstist:

“Internetitelefoni ajastu pioneer Skype üllitas eelmisel nädalal oma tarkvarast pihuarvutitele mõeldud versiooni. Kauaoodatud programm võimaldab sooritada WiFi levialadest tasuta telefonikõnesid.”

“Skype'iga varustatud pihuarvuti omanik võib kõikjalt üle maailma suvalisest WiFi-levialast helistada ükskõik kuhu – kas tasuta teisele Skype'i kasutajale või ka paljude riikide tavatelefoninumbritele; viimasel juhul sidumisjaama kaudu kohaliku kõne hinnakirja järgi.” (Postimees, 14.09.04, “Internetitelefon muutub mobiilseks”, Mart Parve) Viimased kaks lauset kõlavad mitte nagu ajakirjanduslik tekst, vaid reklaam (autor ei vaatle tekstis ka konkureerivaid VoIP-teenuseid). Lisaks rõhutatakse teksti lisainfos, et tegemist on “Eestlaste loodud internetitelefoniga” (kuigi tegelikult olid eestlased ühed kaasosalistest).

Kokkuvõttes paistab tehnoloogilise lähenemise juures silma pigem uute tehnoloogiate propageerimine ja omaksvõtt kui kriitiline suhtumine. Pean aga vajalikuks rõhutada, et selle põhjuseks on tõenäoliselt negatiivse tehnoloogiakasutuse kajastamise teistsugustes lähenemisviisides (nt ruumiline).

Majanduslik lähenemine (18 teksti)

Infoühiskonda majandusliku lähenemisega kajastavad tekstid keskenduvad enamasti vaid kahele aspektile: a) indiviidi/asutuse kasu/kahju mingi firma tegevuse või majandusliku protsessi tulemusena b) firmade/organisatsioonide tegevus turul.

Indiviidi/asutuse kasu/kahju. Siin on tegu enamasti teadetega stiilis “Tele2 muudab GPRS-teenuse tasuliseks” või “Altavista lõpetab tasuta meiliteenuse pakkumise”. Selle juures mainitakse ka võimalikke tagajärgi kliendile. Sageli on tegu lihtsalt fakti nentimisega, harvem pööratakse tähelepanu ka firmade motiividele.

Näide indiviidi kahju kajastavast tekstist:

“Sideameti hinnangul on mobiilioperaatoritel kehtestatud enda võrku helistamisele põhjendamatult suured sidumistasud.”

“Smirnovi sõnul on mobiilioperaatorite süsteemid sidumisteenuse puhul seotud tunduvalt väiksemate tegevustega kui näiteks võrgusiseste kõnede puhul. See toob tema sõnul kaasa kokkuhoiu, mistõttu on operaatorite tulu põhjendamatult suur.” (EPL, 09.12.02, “Mobiilioperaatorid nõõrivad kliendilt raha”, Raigo Neudorf) Ajakirjanik ei tegele vaid fakti edastamisega, vaid üritab sideameti eksperdist allika abil näidata mobiilifirmade vastutust kliendile kahju tekitamises (iseasi kui erapooletuks see uudise teeb).

Firmade/organisatsioonide majandusliku tegevuse kajastamine. Selle aspekti puhul näidatakse eelkõige firmade või organisatsioonide internetipõhist tegevust või kohalike infokommunikatsiooniga tegelevate firmade konkurentsi. Samuti on sel aspektil suurim oht muutuda reklaamiks: nii mõnegi teksti puhul tekib küsimus, miks väljaanne seda avaldamise vääriliseks on pidanud (vt teksti funktsioonid, reklaam).

Näited majandusliku tegevuse kajastamisest:

“Eile alustas AS Spordiennustus oma koduleheküljel Eesti Olümpiakomitee (EOK) uue internetikeskse kiirloterii Spordiloos müüki, mille üks eesmärke on suurendada EOK enda kogutava raha hulka eelarves.” (EPL, 15.12.04, “Olümpialoterii kogub uue loteriiga internetis lisaraha”, Raigo Neudorf)

“Vastu suve alustasid kõik kolm mobiilsideoperaatorit jõuliste kampaaniatega uute klientide värbamiseks, milles soodsaima tiitli nimel rebivad Radiolinja ja Tele2.” (Postimees, 13.06.03, “Mobiiliturul käib suve hakul tihe rebimine”, Henrik Roonemaa).

Majandusliku lähenemise puhul võiks minu arvates üsnagi perspektiivikaks osutada uudisväärtuse uurimine. Kuigi nii mõnelgi juhul püütakse lugejale välja tuua teema kasulikkust või kahjulikkust, tundub teisalt jällegi mitmetel kordadel, et ajakirjanik on teksti, selle olulisusele mõtlemata, lihtsalt ära kirjutanud. Üsnagi raske näib selle lähenemise puhul olevat tuvastada elementaarseid uudisväärtuse kriteeriume (konflikt, lähedus jne).

Kultuuriline lähenemine (11 teksti)

Olen eelnevalt maininud, et kultuurilist lähenemist on märksa kergem ära tunda kui selle erinevaid aspekte kirjeldada, kuna sõna “kultuur” ise on väga raskelt defineeritav. Niisama keeruline näib olevat ka ülesanne koondada erinevaid kultuuri ilminguid mingite ühisnimetajate alla. Üheks suuremaks üldnimetajaks on siiski käitumiskultuur internetis, anonüümsus.

Käitumiskultuur internetis, anonüümsus. See aspekt kritiseerib internetis (näivald) vohavat anonüümsust ning sellest tulenevat vastutustundetust (esimene näib olevat teise eelduseks), enamasti ka selle üle moraliseerides. Huvitav on see, et negatiivseid aspekte rõhutatakse märksa enam kui positiivseid (mille osakaalu peetakse tühiseks) – nii tuuakse käitumiskultuuri osas esile küll näiteks kasutajate räiget ropendamist, kuid jäetakse tähelepanuta fakt, et anonüümsed kommentaarid võimaldavad anda infot, mida inimene ametlikult, oma nime all võib-olla välja öelda ei saaks. Selle aspekti moodustavad enamasti negatiivse tonaalsusega ning süüdistavad arvamused.

Näited anonüümsust kritiseerivatest tekstidest:

“Päevaleht Online’is on saabunud aeg teha lõpp anonüümsele kommenteerimisele! /-/-/ “Miks me seda teeme? Vastame ausalt: täiesti talumatuks on muutunud anonüümsete kommentaatorite poolt päevast päeva produtseeritav laim, sõim ja solvangud, millel pole mingit pistmist EPL Online’is avaldatud aramusartiklite ega päevateemade sisuga, vaid mis õelalt rapivad inimesi, kelle nimed esinevad kas artiklite tekstis või selle all.” (EPL, 21.08.04, “Anonüümsete netikommentaaride lõpu algus”, Aavo Kokk & Priit Hõbemägi) (kommentaariks: teatavasti on EPL tänaseks üle läinud kommenteerijate registreerimisele. Minu isikliku hinnangu kohaselt pole see aga vähendanud mitte aga sisutühje kommentaare lisavate inimeste osakaalu, vaid eelkõige kommenteerijate üldarvu).

“Kuid ka džungliseaduste valitsedes on kõigil meil isiklik valikuvõimalus alati olemas. Parafraseerides tuntud netifilosoofi ütlust „internetis ei tea keegi, et sa oled koer“, tahaks omalt

poolt soovitada: kuigi internetis võid sa olla siga – ole inimene.” (EPL, 20.01.04, “Teel tuuleveskite maailma”, Liia Hänni).

Elukutsealane lähenemine (5 teksti)

Elukutsealase lähenemise osakaal osutus mõlema väljaande puhul kõige tagasihoidlikumaks. Siiski leidis ka sellel lähenemisel üks peamine rõhuasetus.

Infotehnoloogiasektori töötajad kui Eesti tee Euroopasse. Peamine aspekt, millele selle lähenemise juures rõhku asetati, oli infoühiskonnaga seotud elukutsete propageerimine – infotehnoloogiasektori töötajate kaudu loodetakse Eesti Euroopas läbilöögivõimeliseks teha (Eesti Nokia metafoor on kohane ka siin).

Näide IT-alast tööd propageerivast tekstist:

“Väljaspool Maarjamaa piire tuntakse ja teatakse eestlasi eeskätt IT sektori vahendusel kui korraliku ettevalmistuse, suure iseõppimisvõime ja suurepärase ideedega töökaid spetsialiste.”

“Meie eeskujudeks võiksid vabalt olla nii need Eesti noored, kes juba töötavad maailmas juhtivate arvutifirmade arendusmeeskondades, kui ka need keskmiste ja suurte Eesti organisatsioonide IT-juhid, keda olen kohanud IT Kolledžis takkajärgi baasharidust omandamas.” (EPL, 15.07.03, “Mainehoovad iti-meeste pihus”, Niilo Saard).

Ruumiline lähenemine (15 teksti)

Infoühiskonda ruumilise lähenemisega kajastavad tekstid keskenduvad sealjuures peamiselt kahele aspektile. Nendeks on infovõrgustike kasv ning häired nende tegutsemises.

Infovõrgustike kasv. Sellist tüüpi tekstid mainivad enamasti ära võrgustiku kasvamise fakti: enamasti pole ruumi jäetud tausta avamisele, mistõttu võib kergesti tekkida küsimus “no ja mis siis?”. Ilmselt on siin varjatud eelduseks (mida ka kodeerimisel arvestasin) see, et igasuguste infovõrgustike suurenemine on juba iseenesest positiivne ning kajastamist vääriv, Eestit infoühiskonnastumise poole tõukav fakt.

Näiteid infovõrgustike (potentsiaalset) kasvu kajastavatest tekstidest (uudiste juhtlõigud):

“Kolm valda on ehitanud traadita interneti tasuta leviala kohtades, kus võrguühendus oli seni võimalik vaid GPRS-i või RAS1000 kulukate süsteemide abil.” (EPL, 27.11.03, “Traadita internet levib valdadesse”, Siim Sepper)

“Radiolinja tegi EMT-le taotluse, et viimane avaks oma võrgus 10 000 uut numbrit. Tõenäoliselt on tegu sellega, et Radiolinja võrgu kaudu tuleb lähiajal turule uus mobiilteenuseid

pakkuv ettevõtte Vertelson Mobiil.” (EPL, 10.09.04, “Uuele mobiilioperaatorile Vertelson Mobiil eraldati 10 000 numbrit”, Raigo Neudorf)

Häired võrgustike tegevuses. Selle aspekti nimetus viitab negatiivse tonaalsusega tekstide kogumile. Tekstides esinevad pidevalt võtmesõnad “viirus” ja “häkker”.

Näiteid infovõrgustike tavapärasest toimimisest häirivatest tekstidest:

“Paljud eile hinnetelehti või lõputunnistusi välja trükkida üritanud koolid sattusid silmitsi probleemiga, et Eesti Hariduse Infosüsteem kas ei lase andmeid sisestada, on aeglane või suisa kinni jooksnud.” (Postimees, 18.06.04, “Tõrkuv infosüsteem seadis aktused löögi alla”, Ülo Mattheus)

Tähtsaimate riigiasutuste arvutisüsteemide turvaandmed on hõlpsasti kättesaadavad koolipoisilegi, tõestas 19-aastane tudeng, kellele politsei esitas eile süüdistuse sissemurdmises asutuste infot kaitsva firma serverisse. Postimehe andmetel näppas Tallinna Tehnikaülikooli tudeng Lauri Nõmme Eesti ühe tunnustatuima andmeturbefirma AS Privador arvutiserverist infot, mis andis detailse ülevaate, kuidas on kaitstud paljude riigiasutuste ja erafirmade arvutisüsteemid.” (Postimees, 11.12.02, “Noor häkker haavas riigi arvutisüsteeme”, Rasmus Kagge). Viimane tekst võiks huvi pakkuda ka edasiseks süvendatud uurimiseks, kuna siin paistab tegu olevat laiemal fenomenil, mis paraku selle uurimuse fookusest välja jäi – see on ajakirjanduse asjatundlikkus/asjatundmatus infoühiskonna temaatika kajastamisel.

Kombinatsiooniline lähenemine (14 teksti)

See lähenemine ühendas endas tekste, milles olid esindatud kaks või enam Websteri lähenemist. Nagu kultuuriline lähenemine, ühendas ka see kategooria endas kõige erinevamaid tekste, mistõttu on siin raske mingeid kindlaid suundumusi välja tuua. Piirdun siinkohal tekstinäidetega, mis näitavad, kuidas ühes ja samas tekstis sisaldub eri lähenemisi (märkus – kriitiliselt võib siinkohal väita, et peaaegu kõik tekstid sisaldavad endas enam kui ühe lähenemise algmeid. See on mingil määral tõsi, kuid vastuväitena võin öelda, et enamuses tekstidest domineerib siiski üks lähenemine teistest enam. Selle tuvastamine aga oligi kodeerimisel minu eesmärgiks).

Üheks näiteks on 03.08.04 EPLis ilmunud “Skype’i tavakõned raputavad telekomi” (autoriks Askur Alas). Tekst ühendab endas nii majanduslikku kui ka ruumilist lähenemist. Nii viitavad majanduslikule lähenemisele teksti kaks esimest lõiku “*Seni vaid arvutitevahelisi tasuta kõnesid võimaldanud internetitelefonifirma Skype pakub nüüdsest võimalust helistada odavalt arvutilt tavalisele või mobiiltelefonile. Ehkki Eestist helistades on kaugekõne hinnad Elioni hindadega võrreldes jämedalt öeldes poole odavamad, on riigisisised kõned kallimad. Niisiis on*

Skype uuest võimalusest nimega SkypeOut kasu just kaugematesse riikidesse helistamisel.” (rõhutatakse kliendi kasu, vt majanduslik lähenemine). Kuid ühtlasi vihjavad need kaks lauset ka ruumilisele lähenemisele (infovõrgustike kasv). Seda aspekti näitab aga otseselt näiteks järgmine lause: *“Kõne liikumine internetti on Jaaksoo hinnangul kindel trend, mille tempo, kvaliteet ja ulatus sõltub palju konkreetse riigi tarbijaskonna eelistustest ja interneti levikust.”* (võib vaielda, kas see lause omakorda ei viita ühtlasi ka tehnoloogilisele lähenemisele). Selgelt on aga näha, et tekstis on olulisel kohal nii võrgustiku kasvamine kui ka sellest tulenev kasu Skype’i tarbijale.

Mitut lähenemist sisaldab endas ka Martin Oja 16.10.03 Postimehes ilmunud arvamislugu “Autorikaitse kui ühiskondlik vale”. Autor on loonud kaks leeri (piraattarkvara tõmbajad ning autorite õiguste eest võitlejad), vastandades nii kultuurilise ja majandusliku lähenemise. Kultuurilisele, üha suureneva infohulga seast teadliku valiku tegemisele (vt teooria), viitab näiteks järgmine lause: *“Kordan: tarbija valik on nii teadlikum. Rämps pälvib vähem tähelepanu ja hea kraam saavutab hõlpsamalt aukoha.”* Majanduslikku lähenemist illustreerib aga autori tõdemust: *“Avalikkus peaks mõistma, mida «võitlus piraatlusega» endast tegelikult kujutab. See on ühe ühiskonnagrupi (loe: vahendajate, liigkasuvõtjate, autorikaugete ärimeste) alatu võitlus teise grupi vastu.”* Antud juhul kaotaks üks pool tekstist teiseta oma mõtte – tekstist eemaldataks vastandus – seega ei saa üht lähenemist teistest domineerivamaks pidada ning tegu on kombinatsioonilise lähenemisega.

Eraldi vaatlen siinkohal Ave Ploomipuu 26.04.02 Postimehes ilmunud teksti “Infoühiskonna areng meeldivaks rutiiniks” – tegu oli ainsa valimisse sattunud tekstiga, milles sõna “infoühiskond” üleüldse kasutati. Autor teeb tagasivaate interneti arengule Eestis, mainides siinkohal kõiki Websteri lähenemisi.

Näide tehnoloogilisest lähenemisest: *“Kümnendi jooksul on Eestis interneti ühenduskiirus tõusnud kunagiselt 128 kilobaidist sekundis kümnete gigabaitideni sekundis (gigabait on kilobaidist ligi miljon korda suurem). Loomulikult on vastavalt kasvanud ka infomaht, sest digitaalselt saab töödelda kõiki multimeedia väljundeid.”*

Näide majanduslikust lähenemisest: *“Ärikeskkonnas toimub ühtaegu nii globaliseerumine kui ka detsentraliseerumine. Majanduselus ei tähenda suurte firmade ühinemine aga rangemat hierarhiat, vaid iseseisvamaid üksusi, mis tegutsevad vastavalt lepingutele.”* See näide on seotud ka ruumilise kontseptsiooniga (vt teooria, Castells).

Näide kultuurilisest lähenemisest: *“Infokommunikatsioonitehnoloogia suure levikuga on riikide piirid oma otsest tähendust kaotamas. Domineerima hakkab kaks mõõdet: kohalik (linna või maakonna) ja globaalne (kogu Maa inimkonna) identiteet.”*

Näide elukutsealasest lähenemisest: *“Tööturul leiab arvutiteadlik inimene tööd igas piirkonnas ega sõltu enam kindlast geograafilisest paigast.”* Samas on see näide (rõhutatakse geograafilist asukohta) seotud mingil määral ka ruumilise lähenemisega. Viitan siinkohal asjaolule, et nii elukutsealast kui ka ruumilist lähenemist võib vaadelda majandusliku lähenemise osana.

Näide ruumilisest lähenemisest: *“Avalikus sektoris on kuni 90 protsenti töökohtadest varustatud infokommunikatsiooni tehnoloogiaga (arvuti koos ühendusega intra- ja internetti).”*

Kuid Ploomipuu üritab Websteri lähenemisele lisada ka kvalitatiivse mõõtme (oligi ju üheks Websteri kitsaskohaks lahenduste puudumine). Ta tõstab esile info kasutamise dimensiooni: *“Seepärast peaks riigi strateegiaks olema lihtsalt edasimineku kõrval ka võime ja oskus analüüsida ning arengut mõistuspäraselt suunata.”* Selle mõõtme lisamisega võrdsustab Ploomipuu infoühiskonna pigem teadmushiskonnaga (mille ühe dimensiooniks on info kasutamise oskus).

Niisiis näeme, et kuigi harva, on võimalik meediast saada ka teoreetilise raamistikuga enam-vähem täielikult klappiv tekst (Ploomipuu pole siiski mitte ajakirjanik, vaid EENet-i arendusosakonna spetsialist), kus on kokku võetud olulisemad infoühiskonna tunnusjooned. Antud juhul näivad tekstis sisalduvat kõik Websteri poolt mainitud/kritiseeritud infoühiskonna kontseptsiooni tunnusjooned.

4.4 Teksti positsioneeritus ja tunnetuslikud aspektid

Tekstide tonaalsuse puhul kahe väljaande vahel mõningasi erinevusi esines. Infoühiskonna mingeid aspekte positiivselt käsitlevaid tekste leidub mõlemas väljaandes umbes kolmandiku jagu, samas on EPLis negatiivse ja pigem negatiivse tonaalsusega tekstide osakaal pea pool tekstide koguhulgast – Postimehe puhul on vastavaid tekste veidi üle veerandi. Paraku ei paku jällegi see fakt üksinda piisavalt alust kaugeleulatuvaid järeldusi teha – nii võiks sellest ühtaegu järeldada, et EPL pole Postimehega võrreldes infoühiskonna kajastamisel nii arenenud (Vengerfeldti ja Runneli järgi nähti meedias internetti esmalt just ähvardava ja ohtlikuna (Vengerfeldt & Runnel 2004)) kui ka seda, et Postimehe kajastus infoühiskonna aspektidest on märksa ühekülgsem ja ilustatum ning ei vaatle kirjeldatavat piisavalt kriitiliselt. Veidi julgemalt võiks küll ehk teha järelduse negatiivsuse kui uudisväärtuse domineerimisest EPLis Postimehega võrreldes, mis aga ei jää praeguse uurimuse fookusesse.

Tabel 3 – tekstide eri tonaalsuste osakaal Eesti Päevalehes ja Postimehes 2002-2004

	Eesti Päevaleht	Postimees	Kokku
Negatiivsed ja pigem negatiivsed tekstid	14	16	30
Neutraalsed tekstid	9	17	26
Positiivsed ja pigem positiivsed tekstid	19	13	32
Kokku	42	46	88

Näide negatiivse tonaalsusega tekstist:

EPL, 18.12.03, “Kas netirahvas kohtu alla?” (autor Sten A. Hankewitz). Autor võtab sõna netipiraatluse vastu. Tema suhtumist internetist tarkvara tõmbavate inimeste vastu näitavad selgelt arvamused viimased laused “RIIA oliivioks ehk amnestiaprogramm on leevendus neile, keda pole veel kohtusse kaevatud. Kes aga on, need on selles ise süüdi. Korduvad ähvardused ju ei mõjunud. Pätid [internetist illegaalse tarkvara, muusika või filmide tõmbajad] tuleb vangistada.”

Kui tekst oli varustatud fotoga, siis oli see enamasti teksti ülejäänud osaga tugevalt seotud. Fakt, et ligi kolmandik fotodest teksti ülejäänud osaga seotud polnud, tuleneb suuresti näiteks arvamusedest, mille korral autori näopildil puudus seos teksti sisuga. Foto tonaalsuse osas domineerisid tugevalt neutraalsed fotod, mis on kooskõlas sellega, et enim olid tekstid tehnoloogia (ja majanduse) alased: sel juhul oli pildil enamasti teksti peateemaks olnud toode.

Näide teksti sisuga tugevalt seotud ja neutraalse tonaalsusega fotost: *EPL, 17.04.03, “Sony leiutas Blu-ray – 23 gigase andmekandja”. Lühiajalises tutvustatakse DVD-de uue põlvkonna esindajat (Blu-ray) ning lugejale on toodud selle foto.*

Joonis 3

Tekstide peamised funktsioonide hulgast eristusid tugevalt kaks: 32 teksti olid informeeriva funktsiooniga (mis pole uudiste suurt osakaalu arvestades imekspandav) ning 16 eesmärgiks näis olevat reklaam. Ülejäänud funktsioonide osakaal oli juba oluliselt väiksem. Täpsem jaotus on toodud joonisel 4.

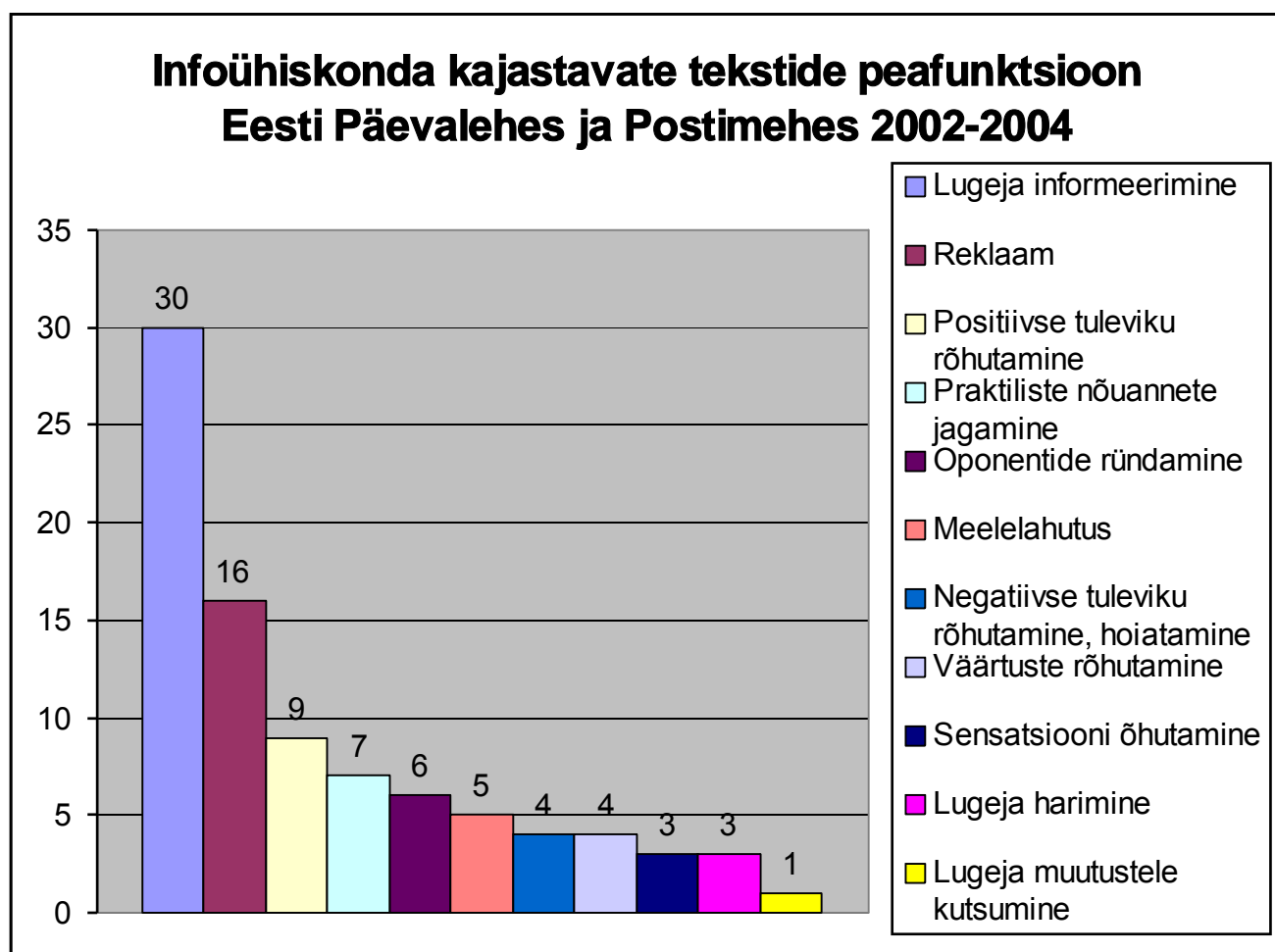
Näide reklaamiva funktsiooniga tekstist:

EPL, 10.10.02, “Palm tõi välja üliodava PDA”: tegu on uue pihuarvuti tutvustusega. Autor iseloomustab seda tekstis omadustega kui “läbi aegade kõige odavam”, “lihtne”, “teistest kergem”. Lisaks sisaldub tekstis veel soovitus: “Pihuarvutite asjatundjate arvates peab nõudlik kasutaja Zire’is küll pettuma, kuid algajale sobib ta peaaegu ideaalselt.”

Just uut tehnoloogiat või mõne firma majanduslikku tegevust kajastavate tekstide puhul oli tekstidel oht pelgalt informeeriva funktsiooni asemel reklaami kalduda. Siin võiks uurida ka võimalikku seost uudisväärtuse ja reklaami vahel.

Näide positiivset tulevikku rõhutavast tekstist:

EPL, 10.07.02, “Õppimise jälgimine interneti” (autor Henrik Roonemaa): tekst tutvustab e-kooli projekti, mis peaks vanematel võimaldama lapse koolis edasijõudmisega paremini kursis olla. Tekstis rõhutatakse uue tehnoloogilise lahenduse mugavust ja edumeelsust: “E-kool toimib veebipõhiselt ehk kogu teabe saab kätte internetibrauseri vahendusel. Peale hinnete jälgimise saavad lapsevanemad suhelda ka õpetajaga.” Uudises on tuntav alltekst – “uue lahenduse saabumisega läheb elu paremaks”.

Joonis 4 – infoühiskonda kajastavate tekstide peafunktsioon Eesti Päevalehes ja Postimehes 2002-2004

5. JÄRELDUSED, DISKUSSIOON

Selles peatükis vaatlen lühidalt hüpoteeside paikapidavust ning esitan mitmesugused raskused infoühiskonna uurimisel. Seejärel püüan vastust leida küsimusele, kuidas defineerib meedia infoühiskonda ning kuivõrd see infoühiskonna teooriaga vastavuses on.

5.1 Hüpoteeside paikapidavus

Uurimise algul esitasin kolm hüpoteesi.

Väljaanded kajastavad infoühiskonda peamiselt tehnoloogilist ja majanduslikku temaatikat käsitlevate tekstide kaudu. Hüpotees leidis kinnitust: üle poole tekstidest tegeles tõepoolest infoühiskonna kajastamisega majanduslikus või tehnoloogilises võtmes (seda nii rubriigiti kui ka Websteri järgi vaadates). Kõige tõenäolisemalt viis sellise tulemuseni ikkagi infoühiskonna algne defineerimisviis (vt teooria): infoühiskonna kontseptsiooni laiendades poleks selline tulemus sugugi nii ootuspärane (kuigi julgen ennustada, et mainitud temaatika jääb prevaleerivaks ka siis).

Väljaanded võtavad infoühiskonda kui midagi enesestmõistetavat – terminit ennast ei kasutata. Suhteliselt ootuspärane oli ka selle hüpoteesi kinnitust leidmine. Ja tõesti – kui välja arvata sõna “infoühiskond” juhukajastamine (mõne allika tsitaadis vms), siis peaks seda terminit eeldatavalt kasutatama vaid laiemates, analüütilistes tekstides (tegu pole uudise sõnavarasse kuuluva terminiga). Paraku esines kodeeritud tekstide hulgas sõna “infoühiskond” vaid ühel korral 88st, mis ei anna alust teha järeldusi termini tähenduse kohta meedias (sõna tasemel). Küll aga näitan edaspidi, et infoühiskonna tähendust meedias on minu uurimuse alusel võimalik (küll üsna primitiivselt) konstrueerida.

EPLi nägemust infoühiskonnast ei erine oluliselt Postimehe omast. Hüpotees leidis kinnitust. Väljaannete vahel esines mõningasi statistilisi erinevusi, ent nagu näitasin tulemuste osas, ei anna viimased piisavalt tuge põhjanevate järelduste tegemiseks. Sisulisi erinevusi EPLi ning Postimehe vahel ei esinenud – mõlemate väljaannete tekstide temaatika ja peafunktsioon olid üsna sarnased.

5.2 Mitmesuguseid raskusi infoühiskonna uurimisel

Oma uurimuses olen korduvalt viidanud mitmekesistele raskustele seoses infoühiskonna mõiste uurimisega. Üldiselt võib need jagada kolmeks: a) teoreetilised raskused b) meediat puudutavad raskused c) metodoloogilised raskused.

Teoreetilised (aga ka muud) raskused saavad alguse juba infoühiskonna terminist endast. Seni on kõik teoreetilised uurimused infoühiskonna defineerimisel panustanud selle kvantitatiivsetele omadustele – kuidagi (nagu Webster näitab) ei leia aga toetust argument, justkui peaksid mingi kvantitatiivsed muudatused iseenesest endaga uue kvalitatiivse taseme kaasa tooma. Seega ei ole keegi teoreetikutest suutnud välja pakkuda sellist infoühiskonna definitsiooni, mis kataks ära kõik selle olulised aspektid ning oleks samas tõsikindel.

Ühese definitsiooni puudumise tõenäoline tulemus on see, et teoreetikud räägivad erinevatest infoühiskondadest. Just nii nagu meediaski, pole infoühiskonna mõistel ka teoorias piire (või on need siis väga hägusad). Kriitiliseks küsimuseks jääb: kust algab infoühiskond?

Mitmesuguseid raskusi infoühiskonna kajastamisele valmistab ka meedia ise. Infoühiskond (juhul kui seda sõna üldse kasutatakse) näib olevat iseenesestmõistetav termin, tõepoolest – “ühiskond, milles me elame”. Kuid sellisele kirjeldusele ammendavat vastet leida näib olevat vägagi raske. Ning sarnaselt teooriaga on siingi infoühiskonna mõiste väga lai (pean silmas siin just infoühiskonnaga seotud teemaderingi ulatust ja seda isegi minu üsna kitsustatud kontseptsiooni juures).

Ja kolmandaks on mitmesuguseid raskusi ka metodoloogia alal. Peamiseks kriitiliseks punktiks, millele ka varem viidanud olen, osutus tulemuse tugev sõltuvus defineerimise viisidest (so, rõhk infokommunikatsioonitehnoloogilistel elementidel viis tehnoloogia ja majanduse domineerivuse tuvastamiseni). Takistuseks oli ka mõnede otsitavate tunnuste raskesti defineeritavus või mitmetimõistetavus (nt žanr, tonaalsus).

Kuid oma töö üht peamist väärtust näengi peamiselt just raskuste kirjeldamisel. Sissejuhatuses kirjutasin, et ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas mulle teadaolevalt infoühiskonna mõiste kajastamist uuritud pole. Sellest tulenevalt olid tundmatud ka mitmed eelkirjeldatud raskused. Nii saigi algselt lihtsalt ühe mõiste kajastamise uuringust pigem kaardistava-kritiseeriva funktsiooniga töö. Minu kirjeldatud raskusi saaks järgmised infoühiskonna mõistega tegelevad uurijad juba arvesse võtta, et neid (nii palju kui võimalik) edaspidi vältida. Samuti on võimalik kasutada minu kogutud infot süvendavaks ning täpsustatumaks analüüsiks.

5.3 Meedia arusaam infoühiskonnast, võrdlus teooriaga.

Soovitusi edasiseks

Eelkirjeldatud raskuste valguses (ja just infoühiskonna mõiste mitmetasandilisuse taustal) peaks olema üsnagi selge, et ühest definitsiooni meedia infoühiskonnale ei paku (samas võib täheldada domineerivaid teemavaldkondi). Kuid veel raskem on proovida lühidat sõnastust selle kohta, mis on infoühiskond meedias – millisest komponentidest moodustub meedia viis infoühiskonda defineerida? Ja kas see definitsioon peaks lähtuma kvantitatiivsetest või kvalitatiivsetest alustest?

Igal juhul on meedia arusaam infoühiskonnast tehnoloogia- ning majandusekeskne. Neid aspekte kajastavad ning infoühiskonnaga seotud teemad ületavad uudiskünnise üsna tihti (lisaks veel lihtsalt informeeriva funktsiooniga tekstide suur osakaal). Tundub ka, et meedia (aga ka selle allikate) jaoks on infoühiskond juba saabunud ning seda ei peeta vajalikuks eraldi rõhutada.

Mõlema aspekti puhul võib tõmmata paralleele Websteri enda öelduga. Ka tema mainis, et tehnoloogiline lähenemine on kõige populaarsem (raske tõestada, kuid minu hinnangul reastas ta infoühiskonna erinevad defineerimisviisid just nende populaarsuse järgi – sel juhul klappib meediaga võrreldes ka majandusliku lähenemise tähtsus) ja juhtis tähelepanu infoühiskonna termini enesestmõistetavusele (Webster 1995). Seega: kuigi algul võib tunduda, et infoühiskonna teooria ning tavaarusaamade vahel haigutab ületamatu lõhe ning teooriat praktikaga võrrelda pole võimalik, siis antud võrdlused viitavad pigem vastupidisele. Ja pea täielik koosõla teooria ja meediakajastuse vahel leidis mäletatavasti Ave Ploomipuu tekstis “Infoühiskonna areng meeldivaks rutiiniks”, milles kajastusid kõik Websteri lähenemisviisid.

Samas ei saa tähelepanuta jätta fakti, et 14-l juhul 88st oli tegu kombinatsiooniliste meediatekstidega, erinevalt Websteri n-ö “puhastest kategooriatest”. Arvestades infoühiskonna mõiste ulatust tundub üsna arusaadav, et teemad üksteisega läbi põimuvad (erinevalt teooriast, kus pea alati võib teoreetiku paigutada ühte kategooriasse viiest).

Kuid Websteri kriitika ei lähtunudki ajakirjandusest, tema objektiks olid senised infoühiskonna teoreetilised definitsioonid. Seega ei ole mingit põhjust arvata, et meedia arvestaks infoühiskonna kajastamisel vastavaid kategooriaid või peaks seda tegema. Kombinatsioonilised kategooriad ei riku mitte Websteri kategooriate kontseptsiooni, vaid illustreerivad pigem meedia spetsiifikat.

Kui meedia- ja tehnoloogiakesksus kirjeldab infoühiskonda meedias pigem kvantitatiivsest tasandist lähtudes, siis teksti funktsioon lisab sellele ka kvalitatiivse mõõtme. Mida võime järeldada faktist, et enamasti oli tekstide peamiseks funktsiooniks informatsiooni

edastamine või reklaam? Võib-olla pisut kaugeleulatuvalt tõlgendades võime väita, et sellega väärtustab meedia lihtsalt parema positsiooni saavutamist infoturul (uued ja kiiremad seadmed), aga ka nendesamade tehnoloogiate kasutamist kui elustiili (peidetud väärtus, mida otseselt tuvastada on raske). Kindlasti jätkub siin ruumi edasisteks uuringuteks.

Kuid missuguse ühisnimetajaga võiks haarata terve ühiskonna? Kõige lihtsam, ehk veidi mcquaililik vastus oleks see: meedia jaoks on infoühiskond siin ja praegu. Siin, sest meedia arvates oleme juba infoühiskonnas. Praegu, sest infoühiskonna erinevaid aspekte puudutav temaatika muutub järjest tavalisemaks ning igapäevasemaks – see on saanud meie elu lahutamatuks osaks. Viitab sellele ju kas või seegi, et tehnoloogilise lähenemisega tekstides on üheks laialdasemaks aspektiks infotehnoloogilised igapäevarakendused.

Muidugi on kriitiliselt vaadeldes põhjendatud väide, et eelnev definitsioon pole kuigi akadeemiline. Kuid siin pean tunnistama, et oluliste muutujate arv infoühiskonna mõiste juures on lihtsalt liialt suur, et seda klassikalise definitsiooniga haarata – paradoksaalselt muutub definitsioon siin seda täpsemaks, mida vähem ta infoühiskonna aspekte reaalselt kirjeldab.

Kuid siiski võib proovida ka klassikalise definitsiooniga, mis kannab endas kvantitatiivse andmestiku jälgi: “Infoühiskond meedias on ühiskonnatüüp, mida iseloomustavad järgmised rõhuasetused: uute infokommunikatsioonitehnoloogiate uudsuse/rakenduste kajastamine, nendega seotud (turva)riskid; eelmainitud tehnoloogiatega tegelevate firmade tegevuse ja sellest tavainimesele saadava kasu/kahju kirjeldamine; infovõrgustike kasvamine ja häirete kirjeldamine; muutused tööturul ja käitumiskultuuris.” Tulemuseks on kohmakas mammutdefinitsioon, mis oma üldsõnalisuse juures ei kata kindlasti ka kõiki olulisi aspekte (mitmed puudujäägid kvalitatiivses mõõtmes, kuigi “muutused käitumiskultuuris” sellele justkui viitaks).

Paraku ongi meedia definitsiooni välja töötamine infoühiskonna ulatuslikkuse juures ülimalt mahukas töö (veelgi tänamatumaks muudab selle eeldus, et ilmselt see definitsioon aja jooksul mingil määral muutub) ning nõuaks jätkuvalt edasisi uuringuid. Seda uurimust võib pidada küll esimeseks sammuks ülddefinitsiooni loomise teel, kuid ainult selle info varal vastavat (tõepärast) definitsiooni minu hinnangul veel luua ei saa. Kvalitatiivse mõõtmise sissetoomiseks võiks süvendatult tähelepanu pöörata just teksti funktsioonidele ja sealt tuvastatavatele väärtustele, samuti pildimaterjali täiendavale uurimisele. Uurida võiks ka infoühiskonna mõistet spetsiifilisemalt, mitte temaatika, vaid sõnavara tasemel. Huvitavaks edasiarenduseks oleks ka ajakirjanike asjatundlikkuse uurimine – kuidas valdavad ajakirjanikud teemasid, millest kirjutavad; kus ja kuidas eksivad. Antud töö oleks siinkohal formaalseks raamistikuks, millest lähtuvalt edasisi uuringufookusi täpsustada.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöös uurisin infoühiskonna kajastamist Eesti Päevalehes ja Postimehes aastatel 2002-2004, püüdes kaardistada infoühiskonna erinevaid aspekte käsitlevate tekstide üldomadusi ning leida meedia definitsiooni infoühiskonnale tekstide temaatika kaudu. Selleks võrdlesin tekstide temaatikat Frank Websteri pakutud teoreetilise raamistikuga infoühiskonna erinevate defineerimisviiside jaoks.

Ülevaatliku andmestiku saamiseks kasutasin esmalt kontentanalüüsi metoodikat, mille käigus kodeerisin 88 teksti. Seejärel laiendasin temaatika osa kvalitatiivse analüüsiga, avamaks peateemade (Websteri järgi) sisu ning leidmaks mõningasi varjatud eeldusi.

Uurimuse peamise tulemusena selgus, et nägemus infoühiskonnast vaadeldud väljaannetes on peamiselt majanduse- ja tehnoloogiakeskne. Enamasti on infoühiskonna eri aspekte käsitlevate tekstide funktsiooniks kas lugeja informeerimine või reklaam. Kummagi väljaande vahel infoühiskonna käsitlemisel sisulisi erinevusi ei esinenud.

Sarnaselt teoreetiliste lähtekohtadega on infoühiskonna kontseptsioon meedias ääretult lai (temaatika tasandil) ning mitmekihiline. Seega jõudsin järeldusele, et defineerida meedia nägemust ainult selle uurimuse alusel oleks vägagi ennatlik, lisaks oleks vaja süvendavaid ning täpsustavaid uuringuid (seda nii kvantitatiivses kui ka kvalitatiivses plaanis). Mõnedeks uurimissuundadeks võiksid olla tekstide uudisväärtuste uurimine, fotode kvalitatiivne analüüs, tekstides sisalduvate väärtuste tuvastamine jne.

SUMMARY

In my Bachelor's work I studied the texts on information society in Eesti Päevaleht and Postimees in the timerange of 2002 – 2004. My goal was to map different aspects of the texts focusing on different aspects of the information society and to find a media definition for information society through the themes in the text. For this I compared the themes of journalistic texts to Frank Webster's theoretical framework for defining information society using content and qualitative analysis.

The representation of information society concentrates mainly on the themes of technology and economy. The main functions of the journalistic texts are mostly informing or advertising.

As in theory, the concept of information society in media is very wide and multidimensional. Thus I came to the conclusion that the media concept of information society cannot be fully defined based only on this research. Some additional research (eg qualitative analysis of photos) is needed.

Kasutatud kirjandus

1. Summaries of legislation, http://europa.eu.int/scadplus/glossary/information_society_en.htm. Vaadatud 25. mail 2005
2. The e-government Project Website, [http://webdomino1.oecd.org/COMNET/PUM/egovproweb.nsf/viewHtml/index/\\$FILE/glossary.htm](http://webdomino1.oecd.org/COMNET/PUM/egovproweb.nsf/viewHtml/index/$FILE/glossary.htm). Vaadatud 25. mail 2005
3. McQuail, D. (2003). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
4. Vengerfeldt, P. & Runnel, P. (2004). Infoühiskond ja uus meedia. Loengukonspekt
5. Webster, F. (1995). Information and the idea of an information society. Theories of the Information Society. London & New York: Routledge, 6-29
6. Veenpere, H. (2004). Riigi infopoliitika rakendamine. Käsikirjaline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu
7. Castells, M. & Himanen, P. (2002). The Information Society and the Welfare State: the Finnish Model. New York: Oxford University Press.
8. Vengerfeldt, P. & Runnel, P. (2004). Uus meedia Eestis. Rmt: P. Vihalemm (toim.). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 233-256
9. Hennoste, T. (2001). Uudise käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
10. Pullerits, P. (1997). Ajakirjanduslikud põhižanrid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
11. Harro, H. (2001). Changing Journalistic Conventions in the Press. Empirical Studies on Daily Newspapers under Different Political Conditions. Doktoritöö. http://www.jrnl.ut.ee/works/h_harro_dissert.pdf. Vaadatud 25. mail 2005

LISA 1 – KONTENTANALÜÜSI KODEERIMISJUHEND

Analüüsiühik

Analüüsiühikuks oli üks ajalehe tekst (nii verbaalne kui visuaalne osa)

Teksti üldparameetrid

A0 Järjekorranumber

A1 Väljaanne

1 Eesti Päevaleht

2 Postimees

A2 Kuupäev

A3 Pealkiri

A4 Teksti autori nimi

Teksti tunnused väljaande taustal

B1 Teksti rubriik

1 Eesti/siseuudised

2 Välismaa/välisuudised

3 Majandus, tehnoloogia

4 Kultuur, teadus

5 Arvamus

6 Tallinn

7 Sport

8 Laupäev/Arter

9 Huumor, vaba aeg/meelelahutus, melu

10 Esilehekülg

11 Muu

B2 Teksti pikkus

- 1 Lühike, 100-2000 tähemärki
- 2 Keskmine, 2001-4000 tähemärki
- 3 Pikk, 4001-8000 tähemärki
- 4 Ülipikk, üle 8000 tähemärgi

B3 Teksti illustreeritus

- 1 Foto ja teabegraafikaga
- 2 Fotoga
- 3 Teabegraafikaga
- 4 Pole kasutatud kumbagi

B4 Foto/teabegraafika suurus

- 1 Kuni 1/8 lehekülge
- 2 1/8 – 1/4 lehekülge
- 3 Suurem kui 1/4 lehekülge

B5 Kirjutise žanr

- 1 Uudis
- 2 Essee
- 3 Arvamus
- 4 Intervjuu
- 5 Olemuslugu
- 6 Lugejakiri
- 7 Muu

B6 Autor

- 1 Ajakirjanik
- 2 Poliitik
- 3 Majandusspetsialist
- 4 IT-spetsialist
- 5 Teadlane
- 6 Kultuuri-, haridustegelane
- 7 Muu

Teksti sisulised tunnused

C1 Teksti peatemaatika Websteri järgi

- 1 Tehnoloogiline
- 2 Majanduslik
- 3 Kultuuriline
- 4 Elukutsealane
- 5 Ruumiline
- 6 Kombinatsioon

C2 Teksti peatemaatika Vengerfeldti ja Runneli järgi

- 1 Häkkerid, turvalisus, eetika
- 2 "Tee endale ise"-tehnoloogiakasutus
- 3 IT kui vahend postsotsialistlikule riigile
- 4 Interneti sisu kvaliteet
- 5 IT kui elustiil
- 6 Muu

C3 Kas pealkirjas on nimetatud infoühiskonda?

- 1 Jah
- 2 Ei

C4 Kas tekstis on mainitud infoühiskonda?

- 1 Jah
- 2 Ei

C5 Kas autor ütleb välja enda suhtumise käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes?

- 1 Jah
- 2 Ei

C6 Põhiallikas

- 1 Poliitik
- 2 Majandusspetsialist
- 3 IT-spetsialist

4 Teadlane

5 Kultuuri-, haridustegelane

6 Muu

C7 Põhiallika nimi

Teksti positsioneeritus ja tunnetuslikud aspektid

D1 Teksti tonaalsus käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes

1 Positiivne

2 Pigem positiivne

3 Neutraalne

4 Pigem negatiivne

5 Negatiivne

D2 Illustreeringu seotus tekstiga

1 Tugev – toetab teksti täielikult

2 Nõrk – seos tekstiga on pigem abstraktne

3 Puudub

D3 Pildi meeleolu

1 Positiivne

2 Neutraalne

3 Negatiivne

D4 Teksti peafunktsioon

1 Lugeja informeerimine

2 Lugeja harimine

3 Praktiliste nõuannete jagamine

4 Lugeja muutustele kutsumine

5 Positiivse tuleviku rõhutamine

6 Negatiivse tuleviku rõhutamine, hoiatamine

7 Oponentide ründamine

8 Väärtuste rõhutamine

9 Sensatsiooni õhutamise

10 Reklaam

11 Meelelahutus

LISA 2 - KONTENTANALÜÜSI

KODEERIMISTABELID

A0	A1	A2	A3	A4	B1	B2	B3	B4	B5	B6
1	1	30.01.02	Peoviirus segas paarisada firmat	Andres Eilart	3	1	4	-	1	1
2	1	27.02.02	Virtuaalset rahu internetist	Leelo Tungal	5	1	4	-	6	6
3	1	20.03.02	Raamatukogude netiühendus võib oluliselt kallimaks minna	Raigo Neudorf	3	2	2	2	1	1
4	1	18.04.02	Uut tüüpi Robinsonid möllavad internetis	Askur Alas	3	2	2	2	1	1
5	1	06.05.02	Tööpakkumisi vahendab tosin virtuaalbörsi	Agne Narusk	11	1	2	1	7	1
6	1	01.06.02	Jaapan mobiilide hulluses	Pille-Riin Pregel	2	2	2	2	1	1
7	1	10.07.02	Õppimise jälgimine internetti	Henrik Roonemaa	1	2	4	-	1	1
8	1	22.08.02	Esimese juhtmeta internetiga pihuarvuti tõi Eestisse Toshiba	Henrik Roonemaa	3	2	2	2	1	1
9	1	12.09.02	WiFi leviala katab ruutkilomeetreid	-	3	1	2	1	1	1
10	1	10.10.02	Palm tõi välja üliodava PDA	-	3	1	2	1	1	1
11	1	07.11.02	Kolmandik WiFist tasuta	Henrik Roonemaa	3	2	2	2	1	1
12	1	09.12.02	Mobiilioperaatorid nõõrivad kliendilt raha	Raigo Neudorf	3	2	2	2	1	1
13	1	23.01.03	Odav pihuarvuti üllatab võimalustega	Henrik Roonemaa	3	2	2	2	1	1
14	1	06.02.03	Microlink lõpetab sissehelistamisteenuse pakkumise	-	3	1	4	-	1	7
15	1	27.02.03	Uninet on hädas traadita internetialal leviva rämpspostiga	-	3	1	4	-	1	7
16	1	18.03.03	Hansa- ja Ühispank hakkavad väljastama kiipkaarte	-	3	1	2	1	1	7
17	1	28.03.03	-	-	3	1	2	1	1	1
18	1	17.04.03	Sony leiutas Blu-ray 23-gigase andmekandja	-	3	1	4	-	1	1

19	1	07.05.03	Ametnike mobiilinumbrid peaksid olema avalikud	Raigo Neudorf	3	2	2	2	1	1
20	1	12.06.03	Hot.ee veebilehtede konkursil oli rekordarv osalejaid	-	3	1	4	-	1	7
21	1	15.07.03	Mainehoovad iti- meeste pihus	Niilo Saard	5	3	2	1	3	4
22	1	21.08.03	Uus viirus ummistas interneti	Askur Alas	3	3	2	1	1	1
23	1	18.09.03	Domina hotellist sai IT-katsepolügoon	Askur Alas	3	2	2	1	1	1
24	1	23.10.03	Eestis on kolmveerandil elanikest mobiil	-	3	1	4	-	1	7
25	1	01.11.03	Euroliit asub kaitsma internetiprivaatsust	Ahto Lobjakas	2	2	4	-	1	1
26	1	27.11.03	Traadita internet levib valdadesse	Siim Sepper	1	1	4	-	1	1
27	1	18.12.03	Kas netirahvas kohtu alla?	Sten A. Hankewitz	5	2	2	1	3	1
28	1	03.01.04	Paaritusportaaliid: naised flirdivad, abielumehed otsivad saaki	Helen Eelrand	8	3	2	2	5	1
29	1	20.01.04	Teel tuuleveskite maailma	Liia Hänni	5	3	2	1	3	2
30	1	06.02.04	Panga võim	-	5	1	4	-	3	1
31	1	23.02.04	Internetist leitud meestuttav röövis alaealise tüdruku kaheks päevaks	Mari Sarv	11	3	2	2	7	1
32	1	05.03.04	Arvutite müük kasvas hüppeliselt	Raigo Neudorf	3	1	2	1	1	1
33	1	22.04.04	TeliaSonera arvestab nurjumisega Eestis	Toivo Tänavsuu	3	2	2	1	4	1
34	1	18.05.04	Soome internetipood müüb Eesti alkoholi	Raigo Neudorf	3	2	2	1	1	1
35	1	15.07.04	Kõige kiiremini kasvas raadio- ja netireklaam	-	11	1	4	-	1	1
36	1	03.08.04	Skype'i tavakõned raputavad telekomi	Askur Alas	3	3	2	1	1	1
37	1	21.08.04	Anonüümsete netikommentaari- de lõpu algus	Aavo Kokk, Priit Hõbemägi	5	2	2	1	3	1
38	1	10.09.04	Uuele mobiilioperaatorile	Raigo Neudorf	3	2	2	1	1	1

			Veltelson Mobiil eraldati 10 000 numbrit							
39	1	06.10.04	Digitaalne haiguslugu koondab patsiendi terviseinfo ühte kohta	Sigrid Laev	1	2	2	1	1	1
40	1	21.10.04	E-politsei süsteemis juba sada patrullautot	Risto Berendson	1	2	2	2	1	1
41	1	15.11.04	Hollywood toob mobiiltelefonidesse menusarja "24" spin- off'i	Mari Rebane	11	1	2	1	1	1
42	1	15.12.04	Olümpiakomitee kogub uue loteriiga internetis lisaraha	Raigo Neudorf	3	2	2	2	1	1
43	2	25.01.02	Nokia uus lukstelefon maksab sõiduauto hinna	Harli Uljas	3	2	2	2	1	1
44	2	22.02.02	Altavista lõpetab tasuta meiliteenuse	-	3	1	4	-	1	1
45	2	15.03.02	Mobiile ähvardavad viirused	Harli Uljas	3	1	4	-	1	1
46	2	30.03.02	ET tõstab Atlas ADSLi kiirust neljandiku võrra	-	3	1	4	-	1	7
47	2	26.04.02	Infoühiskonna areng meeldivaks rutiiniks	Ave Ploomipuu	5	2	2	1	3	4
48	2	29.05.02	IT-juhiks? Aga loomulikult	Peeter Lorents	11	3	2	2	7	4
49	2	26.06.02	Sharp tutvustas uut pihuarvutit	-	3	1	2	1	1	1
50	2	17.07.02	Linuxi meeldivaks tegemine nõuab timmimist	Harli Uljas	3	3	2	2	7	1
51	2	14.08.02	Osta.ee suvekuude keskmise käive on 2,1 miljonit	-	3	1	4	-	1	7
52	2	17.09.02	Eesti ühineb arvutikuritegevuse vastase konventsiooniga	-	1	1	4	-	1	7
53	2	16.10.02	Virtuaalvärd Õismäelt	-	5	1	4	-	3	1
54	2	30.10.02	Palm esitles kahte uut kallist pihuarvutit	Harli Uljas	3	1	2	1	1	1
55	2	22.11.02	Internetis üle 10 000 mängija	-	11	1	2	1	1	1
56	2	11.12.02	Noor häkker haavas riigi arvutisüsteeme	Rasmus Kagge	10	2	2	1	1	1
57	2	31.12.02	Mobiil muutus	-	11	1	2	1	7	1

			maksevahendiks							
58	2	22.01.03	Eesti internetiõppe programm laieneb Euroopasse	Helve Laasik	11	2	2	1	1	1
59	2	18.02.03	Eesti keelt kõneleva arvuti loomine töi töögrupile riigi teaduspreemia	Villu Pärt	1	3	2	2	1	1
60	2	20.03.03	Internetigalerii pakub pinda harrastuskunstile	-	4	1	4	-	1	1
61	2	22.04.03	Meili saatmiseks tuleks arvuti sundida arvutama	Harli Uljas	3	1	4	-	1	1
62	2	09.05.03	Telepesad arvutis	Anneli Aasmäe	11	1	2	1	3	1
63	2	27.05.03	CV Online läheb oma konkurendiga kohtusse	-	3	1	4	-	1	7
64	2	13.06.03	Mobiiliturul käib suve hakul tihe rebimine	Henrik Roonemaa	3	2	1	2	1	1
65	2	10.07.03	Eestis on Baltikumi aktiivseimad internetikasutajad	-	3	1	4	-	1	7
66	2	05.08.03	Kreutzwald internetis	Raimu Hanson	11	1	2	1	3	1
67	2	29.08.03	Võrgurikke põhjustas Ericssoni tarkvara viga	Henrik Roonemaa	1	1	2	1	1	1
68	2	02.10.03	Lõpueksamitest internetis	-	5	1	4	-	6	7
69	2	16.10.03	Autorikaitse kui ühiskondlik vale	Martin Oja	5	2	2	1	3	7
70	2	12.11.03	Arhitekti ja fotograafi digitaalekskurss	Neeme Korv	4	1	2	2	1	1
71	2	02.12.03	Radiolinja klientidel kõnede vastamine tasuta	-	3	1	4	-	1	7
72	2	16.12.03	Eestis liigub sadu tuhandeid rämpsikirju päevas	-	3	1	2	1	1	7
73	2	15.01.04	Sideamet nõuab Elionilt internetivõrgu avamist	Henrik Roonemaa	3	1	2	1	1	1
74	2	31.01.04	Tele2 muudab veebruarist GPRS-teenuse tasuliseks	-	3	1	4	-	1	7
75	2	01.03.04	E-maksuameti ülekoormus tekitab jätkuvalt probleeme	-	3	1	4	-	1	7

76	2	22.03.04	ID-pileti tõed ja valed	Georg Pavlitšenko	5	1	4	-	6	7
77	2	07.04.04	Hinnakuningad	Henrik Roonemaa	11	1	2	1	3	1
78	2	20.04.04	Raamatukogud panid ajalehed internetti	-	11	1	2	1	1	1
79	2	24.05.04	Mullu tehti Eestis mobiiltelefonivõrgus 970 miljonit kõnet	-	3	1	2	1	1	7
80	2	18.06.04	Tõrkuv infosüsteem seadis aktused löögi alla	Ülo Mattheus	1	2	2	2	1	1
81	2	13.07.04	Raamatukogud kolivad ühtsesse andmebaasi	Aivi Lindsalu	1	2	2	2	1	1
82	2	13.08.04	Elcoteq maksab tööliste eest 300 krooni pearaha	Erkki Erilaid	3	2	2	2	1	1
83	2	14.09.04	Internetitelefoni muutub mobiilseks	Mart Parve	3	2	2	2	1	1
84	2	27.09.04	Tele2 konkurendid asuvad tegutsema	-	3	1	2	1	1	7
85	2	29.10.04	Mobiiltelefon pihu seest ei levi	Agnes Männiste	11	3	2	3	7	1
86	2	20.11.04	EMT kuulutas hinnasõja	Andres Reimer	3	2	1	2	1	1
87	2	09.12.04	Sülearvuti puhul on hinnast olulisem vastupidavus	Henrik Roonemaa	11	3	2	2	7	1
88	2	23.12.04	Mobiilkiirgus kahjustab inimese DNAd	Arko Olesk	2	2	2	2	1	1

A0	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	D1	D2	D3	D4
1	2	1	2	2	2	-	-	4	-	-	1
2	3	1	2	2	1	-	-	5	-	-	8
3	2	6	2	2	2	-	-	4	2	1	6
4	3	2	2	2	1	-	-	3	1	1	11
5	4	2	2	2	1	-	-	4	1	2	3
6	3	5	2	2	2	-	-	4	1	1	11
7	1	6	2	2	2	3	Peeter Marvet	1	-	-	5
8	1	5	2	2	1	-	-	4	1	2	10
9	1	6	2	2	2	-	-	1	-	-	5
10	6	6	2	2	1	-	-	2	1	2	10
11	2	6	2	2	2	-	-	4	2	1	1
12	2	6	2	2	2	2	Ants Smirnov	5	2	2	7
13	1	5	2	2	1	-	-	2	1	2	10
14	5	6	2	2	2	6	Microlink	3	-	-	1
15	5	1	2	2	1	3	Toomas Kordemets	3	-	-	1

16	1	1	2	2	2	-	-	2	1	2	5
17	1	6	2	2	2	-	-	3	1	2	10
18	1	6	2	2	2	6	CNet	4	-	-	1
19	4	1	2	2	2	1	Meelis Atonen	4	3	2	9
20	6	2	2	2	2	3	Valdo Praust	2	-	-	1
21	4	3	2	2	1	-	-	4	3	2	4
22	5	1	2	2	1	-	-	5	3	2	1
23	1	3	2	2	2	2	Odd Moe	1	1	2	10
24	5	5	2	2	2	-	-	1	-	-	1
25	6	1	2	2	2	-	-	3	-	-	1
26	5	2	2	2	2	-	-	2	-	-	5
27	2	1	2	2	1	-	-	5	3	2	8
28	3	5	2	2	1	-	-	4	2	2	11
29	3	1	2	2	1	-	-	5	3	1	8
30	1	1	2	2	1	-	-	4	-	-	3
31	6	1	2	2	1	-	-	5	2	3	2
32	5	6	2	2	2	-	-	2	1	2	10
33	6	6	2	2	2	2	Kenneth Karlberg	4	2	3	6
34	2	5	2	2	2	2	Kari Sjöblom	3	1	1	10
35	2	6	2	2	2	-	-	3	-	-	1
36	6	3	2	2	2	2	Üllar Jaaksoo	1	3	2	9
37	3	4	2	2	1	-	-	5	3	1	7
38	5	6	2	2	2	2	Peep Põldsamm	3	3	1	1
39	1	6	2	2	2	6	Madis Tiik	1	3	2	5
40	5	3	2	2	2	-	-	2	1	2	5
41	6	5	2	2	2	-	-	3	2	2	11
42	2	6	2	2	2	2	Sven Kolga	2	1	1	10
43	1	5	2	2	2	6	Frank Nuovo	3	1	2	11
44	2	6	2	2	2	-	-	3	-	-	1
45	1	1	2	2	2	-	-	4	-	-	1
46	5	6	2	2	2	-	-	2	-	-	10
47	6	3	1	1	1	-	-	2	3	2	6
48	4	6	2	2	1	-	-	1	2	3	10
49	1	6	2	2	2	-	-	3	1	1	10
50	1	2	2	2	1	-	-	3	1	2	3
51	2	6	2	2	2	2	Monika Kitt	2	-	-	10
52	6	1	2	2	2	-	-	3	-	-	1
53	3	1	2	2	1	-	-	5	-	-	8
54	1	5	2	2	1	-	-	1	1	2	10
55	1	5	2	2	1	-	-	1	1	2	1
56	5	1	2	2	2	-	-	5	1	1	9
57	1	2	2	2	2	-	-	2	1	2	5
58	2	3	2	2	1	5	Mihkel Pilv	1	2	1	5
59	1	6	2	2	2	-	-	2	1	1	1
60	3	2	2	2	2	5	Vano Allsalu	3	-	-	1
61	1	4	2	2	2	-	-	3	-	-	1
62	3	4	2	2	1	-	-	2	3	2	1
63	2	1	2	2	2	2	Margus Ärm	4	-	-	7

64	2	6	2	2	2	-	-	3	1	2	1
65	5	6	2	2	2	6	TNS Emor	2	-	-	1
66	3	4	2	2	1	-	-	2	3	2	2
67	5	6	2	2	2	2	Veiko Sepp	3	3	3	1
68	6	6	2	2	1	-	-	5	-	-	6
69	6	1	2	2	1	-	-	5	3	2	7
70	3	2	2	2	1	6	Tõnu Noorits	3	1	2	1
71	2	6	2	2	2	-	-	2	-	-	10
72	6	4	2	2	2	6	Ain Parmas	4	3	1	3
73	5	6	2	2	2	-	-	3	2	1	1
74	2	6	2	2	2	-	-	3	-	-	1
75	6	6	2	2	2	6	Maksu- ja tolliamet	4	-	-	2
76	2	6	2	2	1	-	-	5	-	-	7
77	6	2	2	2	1	-	-	2	1	1	3
78	1	6	2	2	2	-	-	3	1	2	1
79	5	6	2	2	2	6	Statistikaamet	3	1	2	1
80	5	6	2	2	2	-	-	5	1	2	1
81	1	6	2	2	2	-	-	1	2	2	5
82	4	6	2	2	2	-	-	4	3	2	10
83	1	6	2	2	1	-	-	1	1	1	10
84	2	6	2	2	2	-	-	3	2	2	1
85	1	2	2	2	2	-	-	3	1	1	3
86	2	6	2	2	1	-	-	5	1	1	7
87	1	2	2	2	1	-	-	3	1	2	3
88	1	6	2	2	2	-	-	4	1	3	1

LISA 3 - KONTENTANALÜÜSI TULEMUSTE KOONDTABEL

	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	D1	D2	D3	D4
1	9	46	2	35	65	64	25	17	1	1	32	1	12	32	19	30
2	3	31	59	25	0	1	18	11	87	87	56	10	18	12	36	3
3	47	11	0	1	11	0	11	6	0	0	0	3	26	16	5	7
4	2	0	27	0	1	3	5	5	0	0	0	0	18	0	0	1
5	11	0	0	0	1	0	15	10	0	0	0	2	14	0	0	9
6	0	0	0	0	3	1	14	39	0	0	0	9	0	0	0	4
7	0	0	0	0	7	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
8	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
10	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16
11	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Kriips	0	0	0	27	0	0	0	0	0	0	0	63	0	28	28	0
Tühi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

* - kui kodeeritavat tunnust polnud võimalik määratleda, on seda tähistatud kriipsuga

Tabeli selgitus:

B1 – Teksti rubriik (1 – Eesti/siseuudised, 2 – Välismaa/välisuudised, 3 – Majandus, tehnoloogia, 4 – Kultuur, teadus, 5 – Arvamus, 6 – Tallinn, 7 – Sport, 8 – Laupäev/Arter, 9 – Huumor, vaba aeg/meelelahutus, melu, 10 – Esilehekülge, 11 – Muu)

B2 – Teksti pikkus (1 – Lühike, 100-2000 tähemärki, 2 – Keskmine, 2001-4000 tähemärki, 3 – Pikk, 4001-8000 tähemärki, 4 – Ülipikk, üle 8000 tähemärki)

B3 – Teksti illustreeritus (1 – Foto ja teabegraafikaga, 2 – Fotoga, 3 – Teabegraafikaga, 4 – Pole kasutatud kumbagi)

B4 – Foto/teabegraafika suurus (1 – Kuni 1/8 lehekülge, 2 – 1/8 – 1/4 lehekülge, 3 – Suurem kui 1/4 lehekülge)

B5 – Kirjutise žanr (1 – Uudis, 2 – Essee, 3 – Arvamus, 4 – Intervjuu, 5 – Olemuslugu, 6 – Lugejakiri, 7 – Muu)

B6 – Autor (1 – Ajakirjanik, 2 – Poliitik, 3 – Majandusspetsialist, 4 – IT-spetsialist, 5 – Teadlane, 6 – Kultuuri-, haridustegelane, 7 – Muu)

C1 – Teksti peatemaatika Websteri järgi (1 – Tehnoloogiline, 2 – Majanduslik, 3 – Kultuuriline, 4 – Elukutsealane, 5 – Ruumiline, 6 – Kombinatsioon)

C2 – Teksti peatemaatika Vengerfeldti ja Runneli järgi (1 – Häkkerid, turvalisus, eetika, 2 – “Tee endale ise”-tehnoloogiakasutus, 3 – IT kui vahend postsotsialistlikule riigile, 4 – Interneti sisu kvaliteet, 5 – IT kui elustiil, 6 – Muu)

C3 – Kas pealkirjas on nimetatud infoühiskonda? (1 – Jah, 2 – Ei)

C4 – Kas tekstis on mainitud infoühiskonda? (1 – Jah, 2 – Ei)

C5 – Kas autor ütleb välja enda suhtumise käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes?
(1 – Jah, 2 – Ei)

C6 – Põhiallikas (1 – Poliitik, 2 – Majandusspetsialist, 3 – IT-spetsialist, 4 – Teadlane, 5 – Kultuuri-, haridustegelane, 6 – Muu)

D1 – Teksti tonaalsus käsitletava infoühiskonna aspekti suhtes (1 – Positiivne, 2 – Pigem positiivne, 3 – Neutraalne, 4 – Pigem negatiivne, 5 – Negatiivne)

D2 – Illustreeringu seotus tekstiga (1 – Tugev – toetab teksti täielikult, 2 – Nõrk – seos tekstiga on pigem abstraktne, 3 – Puudub)

D3 – Pildi meeleolu (1 – Positiivne, 2 – Neutraalne, 3 – Negatiivne)

D4 – Teksti peafunktsioon (1 – Lugeja informeerimine, 2 – Lugeja harimine, 3 – Praktiliste nõuannete jagamine, 4 – Lugeja muutustele kutsumine, 5 – Positiivse tuleviku rõhutamine, 6 – Negatiivse tuleviku rõhutamine, hoiatamine, 7 – Oponentide riindamine, 8 – Väärtuste rõhutamine, 9 – Sensatsiooni õhutamine, 10 – Reklaam, 11 – Meelelahutus)